

Gubcsi Lajos

HŰ SZÓ, HÁBORGÓ

Ex lacrimis Hungarorum

HŰ SZÓ, HÁBORGÓ

Gubcsi Lajos

HŰ SZÓ, HÁBORGÓ

Ex lacrimis Hungarorum

MAKOVECZ IMRÉNK
*örök emlékének ajánlom e könyvemet,
szeretettel 2011. október 6-án*

A MAGYAR MŰVÉSZETÉRT KFT.

© Gubcsi Lajos, 2011 Budapest

Első kiadás: 2011

ISBN 978-963-86807-1-6

Kiadja A Magyar Művészetért Kft.

Felelős vezető: dr. Gubcsi Lajos

www.amm-gubcsi.hu

Tipográfia: Sztáryné Benkő Krisztina

Grafika: Dani Márton

A fotók a szerző tulajdonát képezik, a 6. oldalon Györfi Sándor „A játszma vége című művét láthatják, a gobelinek Benkő Erzsébet munkái: 50. oldal – „Sárkányszelídítő”, 58. oldal – „A plyetyka”, 71. oldal – „Párducok”, 72. oldal – „Nehéz sors”, 84. oldal – „Rettegő emberek”

TARTALOMJEGYZÉK

55 ÉVVEL '56 UTÁN	7
MAGYARNAK LENNI	13
SUGÁRÁR	51
ÓLOMÁLOM	59
JÁRDASZEGÉLY, ÁRVA SZEGÉNY	73
AZ ÁLMODOZÓ TETTEI	85

55 évvel '56 után

MAGYAR KATA BALLADÁJA (ELSŐ FEJEZET)

Fájdalmas sem volt, egy pillanatnyi zsibbasztó érzés, csak mint egy szúrás. Aztán még egy. Ez azért már fáj, mert egyesült az elsővel. S a harmadik. Na, ez már tényleg beléhasított. Nagyon rossz hatást gyakorolt rá, ismeretlen, bizonytalan érzést váltott ki benne. Mire elkezdett volna gondolkodni, hogy ez mi lehet, még különösebben érezte magát. A feje fordult egyet, követte az egész teste, önkéntelenül, nem az ő parancsára. Aztán térdből felkapta a lábát, rávágta a másikra, már az sem volt ura önmagának, a két láb egyszerre, összegabalyodva csúszott ki alóla. Ekkor még eltökélt volt, hogy ráparancsol magára, hogy ne most, ne így, ennyi sok ember előtt, ne a mellette fekvő sebesült szeme láttára, ne a mentősök előtt szégyenkezve vágódjon el, de ha már elterült, legalább álljon fel gyorsan, porolja le a ruháját, tegye vissza a fehér mentős sapkácskát, és folytassa ott, ahol a darázscsípés előtt tartott.

Nem volt miért szégyenkeznie. A mentősök éppen háttal álltak, semmit sem vettek észre az egészből, a sebesült örülten jajgatott tovább, esze ágában sem volt a Katit ért csípéssel foglalkozni, éppen elvérzett, a tócsa erre utalt. A „nagyközön-ségnek” pedig már nem volt ideje semmire. Ki-ki földre vetette magát, sokat gyakorolták mostanában ezt a mozdulatot, ez nyilvánvalóan látszott mindenkin. Mások a kapualjba dobták egész felgyorsult testtömegüket.

Csak Kati maradt ott csendesen.

Nyitott, álmélkodó szemekkel nézte az eget, nagyon meglepődött, hogy ilyen csönd támadt benne. Kintről furesa zajok szűrődtek be, emberi jajok és valami ropogás, de itt, a meleg, vérző csendben minden mozdulatlan, álomszerű és nagyon nyugodt maradt. Kati tudott a vérről, mert a száján éppen most buggyant ki egy hatalmas löket, nem mondhatta, hogy nem tud róla. Tudta, érezte, és most, ebben a pillanatban iszonyú fájdalom rázta meg egész testét. Most, hogy a földre zuhant és vonaglni kezdett, világosan rájött, hogy őt bizony lelőtték. Valószínűleg agyonlőtték.

Ezzel a következtetéssel még várnia kellett, mert a teste most gombóccá rándult, a következő másodpercben viszont teljesen kinyílt, mint a bicska, kipattant, szinte humorúvá tágult, és úgy csapódott vissza a földre.

Kati keze között sokan meghaltak az elmúlt napokban, s bár csak tizenhat éves volt, és a halál csak mostanában, 1956 őszén köszönt neki előre ilyen testközletről, korábban a híret se hallotta, s bár csak menteni jött ide a térre, halottakat és élőket, most rögtön felismerte, hogy ő itt és itt, ekkor és ekkor meghalt. Erre a hírre nagy szomorúság fogta el.

Miért? Mit tett rosszul? Egy tizenhat éves gyönyörű lányra – mások mondták neki, ő ezt nem tudta, de elhitte – olyan sok mindenki vár még szeretettel. S most, hogy annyi halottat látott, oly sok szétlőtt testet, kibuggyant gyomrot és agyvelőt, oly sokszor kellett a kihűlt, hideg szemekbe néznie, s szavaira oly sokszor nem jött semmi válasz – most, itt és itt, ekkor és ekkor iszonyatos rémület tört rá a hír hallatán, hogy ő meghalt, belehalt sebeibe.

Mert nyilván ez történt. Semmi sem fáj már, fent az égen nem mozognak a felhők, bár még látja őket. Mindenki néma az utcán, futnak, rohannak felé is, mintha üvöltene, de nyilván süketnémák, mert egyetlen szót sem hall, csak a tátozásukat látja.

Felemelte a fejét, de az meg sem mozdult. Nyújtotta a karját, kérően, segítségért, de az ott ragadt mellette a nyirkos kövön. Maga alá húzta a lábát, hogy felálljon, de a lába rongyként hevert előtte, mint az eldobott kis rongybabáké. Rongybaba lettem, kérdezte volna Magyar Kati keserűen, de már nem kérdezett semmit. Kinyitotta ugyan a száját, de az úgy maradt örökre. Éppen kiszállt belőle valahova a lélek, és elfelejtette becsukni az ajtót, ablakot.

Az élet halálos harca

Kati mozdulatlanul feküdt. Senki sem vette észre, hogy az éppen most távozott lélek valahol fent az egyik felhő alól visszafordult, s mivel soha nem látott még ilyen szép, kedves, bátor lányt, ilyen önzetlen, aranyos kis fruskát, mint itt lent e földön, s mivel ott fent, a felhők fölötti égen viszont nagyon hideg vár a lelkekre is, az '56-os számú lélek bizony egyetlen nagy mozdulattal visszarugáskodott a felhő szél fúttá foszlányáról. Egyetlen boldog rugáskodással beáramlott Kati nyitva maradt ablakán, ajtaján, az ajkán keresztül egészen be a torkába, melyen még szivárgott a nemrég ki-zúduló vér, lerohant a szívébe, a tüdejébe, a gyomrába, minden érébe és vére minden cseppjébe, s mikor újra mozgásba hozta a néma testet, mikor átmelegítette az agy sejtjeit is, Kati fülébe súgta:

– Maradj mindig velem, s én veled maradok. Még ne mozdulj. Maradj itt némán. A szád is tátsd ki, a szemedet nyugodtan mereszd az égre.

Kati félenken körülnézett. Ki beszél hozzá? Megrettent? Elment a józan esze? Magában beszél, miközben az emberek éppen most takarják le egy zsákdarabbal az arcát?!

– Még ne mocsanj. És mostantól higgyél bennem, nem csak nekem, hanem bennem, és én mindig veled leszek.

Katit behúzták egy fa alá. A mentősök levetették a kabátjukat, és betakarták egész testét. Az utca nyugodtabb lett, az orosz tank elhúzott, vele rohantak a szovjet katonák, mellettük és velük három magyar is össze-vissza lövöldözve, kiürült az utca, csak a mentő maradt.

Meghaltam, gondolta, de nem hiába. Anyám, apám, lánytestvérem sokat fognak sírni, de egyszer büszkének lesznek rám, és nevetve ejtik ki a nevem, úgy, mint szeptemberben, az iskolakezdekori, mikor becsomagolták az első melltartómat a bőrdobozba.

Két ember jött, egy ásóval és egy csákánnyal. Sírtak. Könnyekkel áztatták a földet, amelyet ásni kezdtek. Amikor végeztek, Katit még egyszer becsavarták, óvatosan megfogták, leengedték, és lassú, szomorú mozdulatokkal elhantolták. A kis földkupacra néhány bazaltkockát raktak, nehogy a kutyák megbecstelenítsék a szent

földet – így gondolták, szent föld, persze azt nem tudták volna elmagyarázni, hogy miért szent.

Kati csöndben maradt, ahogyan a lelke kérte. Feküdt türelmesen, kissé feszélyezte a mélység, a sötétség és a súly ismeretlen keveréke, de nem szólt volna egyetlen panaszos szót sem. Valami nagyon fontos ember azt kérte tőle, hogy meg ne mocsanjon, jó. '56 lévén Kati megtanulta a parancs tekintélyét. Hallgatott, mint a sír.

– És most jól figyelj, Kati. Kibírod itt egy darabig? Nem mindig tudok veled lenni, de el kell hinned, hogy itt vagyok. Maradnék, de valahogyan meg kell beszélnem ezt az egész dolgot az édesanyáddal, apáddal, testvéreddel, fel kell szaladnom a kollégiumba is, elmesélni legalább valamit a fiúknak, lányoknak, be kell szaladnom a kórházba is, hogy ne osszanak be többé a mentőautóra.

Kati bólintott: nem lesz türelmetlen, követelőző. Tudta, hogy az állandó harcok közepette, a haláltól örökösen rettegő emberek között a lélek is lassabban jár lélekről lélekre. Vár ő, ameddig kell!

– Semmit se vegyenek észre. Nem tudom, mi lesz itt. Akik eltemettek, mindig emlékezni fognak rád. De életben maradnak-e ők is, vagy melléd fekszenek nemsoká'? Ne mozogjon a földkupac, ne fészkelődj, most én vagyok te, s engem nem korlátozhat senki, semmi.

Kati pontosan tudta, hogy ez nem igaz. Sok embert temettek mostanában az utcákon, ő is a két kezével. S bizony a legtöbb esetben nem mertek odajönni a hozzátartozók, hiába kereste arcukat az éppen földbe eresztett test lelke. Mert az élő lélek fél a golyótól, a bombától, a láncotalptól. Tudta, hogy a lelkek is emberek.

Akkor viszont miért higgyen ő el mindent az övének? Milyen fából faragták az ő lelkét, hogy azt hiszi, mindörökké élnek kéz a kézben?

– El kell bújnom, ha a szüleiddel beszéltem. Vigyáznom kell titokban rájuk is, mert nagy bajuk eshet, ha megtudja a hatóság, hogy te hozzájuk tartozol, és hogy élsz. Nem tudom, mikor jövök, de itt leszek.

Kati most kezdte megérteni. Didergett lent, és tudta, hogy lesz még sokkal rosszabb is. Jön rá majd eső, sár, lucok, fagy, egyszer biztosan újra beleásnak vékony testébe, átdobálják máshová, ha hírért veszik, hogy itt egy bizonyos Magyar Katalin fekszik, lázadó, gyilkos, a gyilkosok megmentője. Megborzongott. Ez is lehetséges?

Nem elég nagy baj az, hogy élete hátralevő részét nyirkos földben tölti, még gúnyolják is majd.

– Visszajövök, ne félj.

Ettől Kati nagyon félni kezdett. Október 24-én is azt mondta neki a tanárnője, a kollégiumi nevelő, hogy új hajnal hasad, rideg ősz helyett forró tavasz jött, és menjenek ők, a lányok is vele, összegyűjteni az elmúlt éjszaka sebesültjeit. És azóta nem volt egyetlen átaludt éjszakája, azóta vérben élt, és ráadásul le is lőtték. Ki jön vissza ide érte? A lélek?! Istenem, csak a lélek?

Milyen az életszín?

*Az önfeláldozó vérpiros és a mégis újjászülető
tavaszi zöld keveréke, hófehér tisztaságban.*

Magyarnak lenni

ERDÉLY ÉLŐ EMBER

Felfoghatatlan, mint a konkrét szerelem ismeretlen oka. Érthetetlen, hogy miért él a szívünkben az örök Erdély. Miért ő a le- és megtörhetetlen magyar identitás tiszta képe, s miért a záloga is sötétebb időkben?

Megmagyarázhatatlan, hiszen az Árpád-házi királyok idején kiesett a fő áramlatból, s az idegen királyok is inkább csak forrásait, adóját élvezték, mígnem háromra szakadt az ország – mint majd később, 400 véres év után újra jön a hármasság mítosz: harmadjára tépték, a belsejére szűkítették, ha egyáltalán van értelme annak, hogy egy országnak és népnek mi a belseje. Mohács, különösen pedig az osztrák Habsburg-ág királlyá választása után mi maradt, ami független lehetett? A távoli vad világ, a Szapolyai-család uralma, s a magyarok hite, hogy van még egy darab magyar föld.

Erdély, a függetlenség szimbóluma? Erőforrása? Hiszen még fénykorában, a XVII. században is martalócok, idegen zsoldosok, tatár hordák, a szultánnak adózó hódolat, a fejedelmek és jelöltek egymással való véres küzdelme, a szászok kívülállósága és a székelyek makacs harca – kevély harciassága – borította vérbe az országrészt szinte minden évben. S a nagy fejedelmek is! Milyen meggondolatlan esatát vívott több is a lengyel trónért, mígnem II. Rákóczi György egész birodalmát, a volt függet-

lenség kiinduló gócait éppen a lengyel „testvérek visszaütése” tette újra véres földdé – hogy aztán ugyanennek a fejedelemnek, a későbbi nagy szabadsághős nagyapjának szembe kelljen néznie minden más ellenséggel: magyarokkal, tatárokkal, szászokkal, székelyekkel, s bele is kelljen halnia a nagy kalandba –, meddig érsz, Erdély?

A dicső XVII. század olyan üszköt vetett a falvak, városok népére, hogy a kipusztulás, az elnéptelenedés ellen a román – havasalföldi, moldvai származású –, korábban a Kárpátok gerincén innen merészkedő, s onnan alácsordogáló oláh jobbágyokat s uraikat, idegen papjaikat kellett segítségül hívni a földek művelésére, az állatok tartására.

S ami a Rákóczi-szabadságharc leverése után következett!? Milyen dadogó szabadság, milyen bicegő függetlenség?! Gubernátorok az ismeretlen guberniumban, amely most már sehoggy se része Magyarországnak, az Erdélyi Nagyfejedelemség Ausztria tartománya! Isten, ezért kértél annyi vért?

Mit kibírt az erdélyi magyar, nemes, arisztokrata, jobbágy, polgár! Mindig elvettek tőle, s soha nem adtak, a magyar királyság többi területe nem is adhatott: szegény volt, mint a templom egere. Szétesett, és csak a reformkor tudta ismét egy országgá tenni. Van-e valami törvény abban, hogy a legnagyobb magyar lélek hordozója, Petőfi elmegy meghalni Erdélybe? Van.

Mert mit keres a homok, a pusztá, a kietlen és sivár, sovány Alföld legénye a zordon Kárpátok tövében?

Mit keresek én a vágyaimban, amikor kis, egészen pici gyerekként Erdély van a homlokomra írva, oda vágyom, pedig még nem látszom ki az iskolapadból? Csaba királyfi után nézek mindig a csillagokba, s ő Erdélyt védi és vigyázza. A székelyeket irigylem, hogy miért lehet olyan jó őnekik, hogy székelyek lehetnek, akiknek azt mondta Attila fia, hogy „te pedig népem, itt székelj” addig, míg visszajövök érted a seregeim élén.

Mit keresek én álmaimban Erdélyben, mikor ott senkim, mikor ott korábban soha nem lehettem, s mint a világvége, olyan messze volt annak az országnak, amelyben felnőttem... Mit akarok én, a homok és a tarack embere a fenyvesekben, ha az első hegyen örökre eltévednék? Miért hiszem, hogy az a magyar nyelv íze, ami onnan eljut hozzám hébe-hóba? Hogy azok a magyarok!

Mi fűt felnőtt fejjel, hogy tiltakozzak minden ellen, ami bántja, cserbenhagyja őket? Hogy megrögzött makaességgel várom a brutális diktátor pusztulását, hogy azt hiszem: az Isten kardja, Attila fia kezébe kerülve, lesújt majd rá? Miért vagyok gyerek világot látott felnőttként?

S miért rohanok 1989 jeges végén, mint az eszelős, Erdélybe, járhatatlan hajnalokon, könyvekkel, gyógyszerrel Kányádi Sándort, Sütő Andrást látogatni, a korondiakat, Marosvásárhely papjait, a lócájukon keresve rövid álmokat másnap hajnaliig. Miért éppen ott halok meg csaknem teljesen, Csíkszereda és Tusnádfürdő halálkanyaros útjain? Miért mosolyog rám mindenki itt a kórházban, amikor kimászok a kómából? Hol vagyok ennyire otthon máshol, mint itt, ahol semmim, senkim?

Nem érdekes, kinek nem él Erdély. Nekik joguk van félni attól a misztikus ősi erőforrástól, attól a szabadságzellemtől, amit azok kapnak e szó hallatán, akik bezárták a lelkükbe magyarságukat.

S akik megérteni akarják, de még nem tudták, olvassák elmélkedő perceikben Rákóczi Mikes Kelemenének és a XX. század Mikes Kelemenének, Wass Albertnek száműzetésben írt sorait. Hiszen érthetetlen az is, hogyan tudták ők – mégis annyi szeretet megőrzésével – felcserélni a Kárpátok szeleinek sustorgását vagy éppen vad és szilaj, gátlástalanul üvöltő száguldását; felváltani arra a percre, amint a tenger kileheli lelkét az utolsó csobbanással a part szárazán, a lábuknál? Talán éppen a sustorgás az örök: a szabadság dallama, ami nem a földhöz köt bennünket, még csak nem is az anyaföldhöz, hanem az ott, az abban felnőtt szárnyaló lélekhez, amely mindenütt szabad.

GUBCSI LAJOS: ISMÉT VERECKÉNÉL

RÁKÓCZI-BALLADA MUNKÁCS ELESTÉNEK 300. ÉVFORDULÓJÁN (Rövidített szövegváltozat)

Narráció: Ismét Vereckénél. Árpád törzsei 896-ban győzelmük biztos reményében tekinthettek Nyugat felé, le a völgyekbe. 1703 júniusában II. Rákóczi Ferenc nem tudhatta, hogy halál vár rá vagy népe, amikor a kivégzés elől menekülve eljutott hazája keleti csillagkapujába, a Vereckei-hágóra. A Habsburg-császárságtól rettegő, kifosztott nép azt várta, hogy hadsereggel, lengyel lovas ezredekkel jön majd a „kis Ferkó” igazságot tenni, szabad hazát teremteni, Erdélyt visszavenni. Ezért jöttek Rákóczi elé a Vereckei-hágóra jobbágyok a tarpai Esze Tamás vezetésével, hajdúk és a Thököly-féle kuruc hadsereg kivert katonái, az ungvári grófot, Beresényi Miklóst követő magyar nemesek. Egy rongyos hadsereg várta a felmentő magyar herceget. És ekkor védtelenül, szinte támogatás nélkül érkezve, életét mentve és életéért futva az erdőkből kibújik a várva várt nagyúr. Kezükben mindkét oldalon a végtelen semmi. Szívükben a védtelen hazájuk. S lelkükben Verecke ereje: övék itt ez a gyönyörű, kitárulkozó ország, amely mint anyjuk öle várja őket. El szabad-e indulni a halál és az élet közötti ismeretlen úton?

KÓRUS:

Vesztőhely várt reád
S vezérlő csillag vagy...

Romokban szép hazád
Életed áldozat...

REGÖS:

Nagyságos kis Ferkó
Úgyse jó, úgyse jó! –
Kétszáz rongy könnyében
Szétnyílik az erdő

Térdre hull a népe
Homloka földbe ér
Jöjjön vagy forduljon?
Nem tudja a vezér

KÓRUS:

MINDEN SZÍV
ÉRTED VER
RÁD TEKINT
MINDEN SZEM

TÉGED HÍV
A HAZA
NÉPEDNEK
HŰ FIA!

LÁZADÁS!
LÁZADÁS!
MINDEN MÁS
ÁRULÁS

LÁZADÁS!
LÁZADÁS!
MINDEN MÁS
ÁRULÁS

MINDEN MÁS
ÁRULÁS

RÁKÓCZI NYITÁNYA:

Árpád népe vár rám?
Vagy megvert seregek?
Sárba tiport hazám
Most szívedhez érek

Ismét Vereckénél
Apátlan országban
A Kárpátok földjén
Ígzság, mondd, hány van?

Vérben ázó hazám
Remegő remények
Mint apára vár rám
Mit mondjak szegénynek

Bújtam, mint üldözött
Sötét barlangjában
De végre meglelem
Honom a hazámban

1. KÉP

Narrátor: 1686 és '88 között 2 évig védte Munkács várát a hős anya, Zrínyi Ilona, hogy a vár feladásakor jelképesen átadja kardját fiának, a 12 éves Rákóczi Ferenének. 15 év telt el azóta. A legbátrabb magyar asszony 4 hónapja halt meg török száműzetésben, fiát a Habsburgok nevelték, majd mint lázadót, halálra ítélték. Rákóczi megszökött, s hosszú bujdosás után lengyel földről érkezik a Vereckei hágóra, hogy elhatározza: élére áll-e a szabadságharcnak, s ha igen, mi az ő ereje, van-e hada, se-rege. S az égből anyja áldó szavait suttoítja fülébe a lélek.

ZRÍNYI ILONA:

Édes jó Istenem
Búcsúmhoz add nekem
Keze a kezemben
Gyermekem' szívemen

Drága szép Júliám
Hős Ferkóm, kis Drágám
Anyátok sírjánál
Lesz-e egy virágszál?

Édes jó Kisfiam
Kezedben kardommal
Hitedben anyáddal
Újra a hazádban

Téged hív Verecke
Atyáid emléke
Állj Munkács bércére
Hadaink élére

Nem maradsz magadban
Kínzó fájdalomadban
Kivérzett országban
Új vezér csak egy van!
Hősök erejében
Nagyapád vérében
Kardjaink élében
Néped reményében

Higgy az áldozatban
Szerető anyádban
Vérben és csatában
Vitézi halálban

Búcsúzom Kis Ferkóm
Árva kis bujdosóm
Anyádból Isten szól:
Isten szól hazáról

Sorsom a tied lett...
Szabadság születhet...
Emeld fel népedet...
Fogom a kezdet.....

II. KÉP

Narráció: A 27 éves II. Rákóczi Ferencben a két leghatalmasabb család vére árad: a legnagyobb hősöké, a Zrínyieké, s az erdélyi fejedelmeké, a Rákócziaké. Életéért azonban egy fabatkát sem adnának Bécsben. Itt áll hát Árpád hágóján. Vele szemben hadak helyett jobbágyok, élükön Esze Tamással, vérző fejű hadnagyok, akiket éppen most vertek szét a Kárpátok alatt, Dolhánál, vergődő kismemesek, s a Gróf, az örök barát, Beresényi Miklós – ők most a magyar haza, így, kétszázán. Esze Tamásra, Beresényire, a kobzosok könnyező tekintetére és kérő szavára vár a feladat, hogy Rákóczi elinduljon Munkács felé Vereckéről, s ne Lengyelországba forduljon vissza. Előtte a biztos kudarc, a halál.

REGÖS:

Fejetlen országban
Akasztott kurucok
Munkács, Ung várában
Vérzik a Kárpátok

A templom tornyában
Kötélen holt testek
Anyák az odvakban
Fiukért reszketnek

Labanc vas döfte át...
Most a halál árnya
Hol a vár fokán állt
Zrínyi Péter lánya

Munkács is elpusztult
Thököly menekül
Ilona nagysága
Bécsi fogságban ül

A bitó árnyékából
Szökött meg Rákóczi
Bécsnek bosszújától
Nem menti meg senki

Mégis, az élet győz
Kard villan az égre
Vereckénél áll már
A magyarok vezére

ESZE TAMÁS A JOBBÁGYAIHOZ:

Megkondult a harang
Ne gyászolj, talpasom
Zászlót bont a harag
Bérceken, havason

Vereckénél immár
Rákóczy Nagyurunk
Csatlakozik Ungvár
Ha most megindulunk

Előre nagyuram!
A Tiszántúl várja!
A haza érted van,
Te vagy a sugára

KÓRUS:

Vesztőhely várt reád
S vezérlő csillag vagy...

Romokban szép hazád
Életed áldozat...

Vesztőhely várt reád
S vezérlő csillag vagy...

Romokban szép hazád
Életed áldozat...

BERCSÉNYI:

Hallod a szót, Nagyúr?
Szólít anyád nyelve
Ne féldd a háborút
Lábadnál Verecke

Éled az imádság
Léleksereg mordul
– Állj élükre, Nagyság!
Vérünk érted csordul

Szemedben vert sereg?
Szívükben jó remény
Emeld fel nemzeted'
A harcok mezején

GUBCSI LAJOS

REGÖS:

Száz, talán kétszáz rongy
Az összes embere
Köhögős hajnalon
Menekvők serege

Állnak térdre rogyva
A földön futottak
Annyiszor elbukva
Magukra maradtak

Nagyságos kis Ferkó?
Úgyse jó, úgyse jó! –
Kétszáz rongy könnyében
Szétnyílik az erdő

Térdre hull a népe
Homloka földbe ér
Jöjjön vagy forduljon?
Nem tudja a vezér

III. KÉP

Narráció: Európa királyai, fejedelmei nem támogatják Rákóczit – a taktikázó francia Napkirály, XIV. Lajos kivételével. Thököly kurucainak bukása óta nincs ereje a kuruc mozgalomnak, a szabadságharenak. Nem hadsereg várja Rákóczit Vereckénél, hanem a halál elől menekülő nép. Ő pedig kell, hogy tudja, Európa legerősebb hadseregével, uralkodójával, a Habsburgokkal száll szembe.

RÁKÓCZI (TÉRDELŐ NÉPE ELŐTT):

Ím' a népem – és én
Sírás és szenvedés
Bujdosók sebhelyén
Koszos, véres kötés

Ruszin jobbágyaim
Ajkukon bízó szó
És ráncos kezükben
Megtépett a zászló

Munkács fia vagyok
S mégis futnék messze
Hogy' legyek apátok
Rongyosok serege?

ESZE TAMÁS ÉS KÓRUS:

Előre nagyuram!
A Tiszántúl várja!
A haza érted van
S te vagy a sugára

REGÖS:

Térdre hull a népe
Homloka földbe ér
Jöjjön vagy forduljon?
Nem tudja a vezér

Harc támaszt holtából
Bátor fejedelmet
Harc támaszt holtából
Bátor fejedelmet

RÁKÓCZI:

Vagy csupán vak végzet
Hadat, kardot vártam
De csak kasza éled
Fordul már a lovam

IV. KÉP

Narráció: Magyarországon bosszúhadjárat zajlik, a török kiverésével az ország a császár ölétébe hullott. Erdélyt, a függetlenség szimbólumát és erőforrását elszakították az országtól, a Felvidéken, a Hegyalján kegyetlenül tombol az erőszak, az éhezés és a nyomor. Az ország romokban hever.

A kurucok hivatása – a rendek és a nép, a katonaság és a papság együttesével –, hogy visszaállítsa a függetlenséget. De most sincs egység. Minden nemes család egyik fele kuruc, a másik labanc. Csak ez a szeglet itt, Észak-Kelet-Magyarország, a Felső-Tisza, Szatmár, Bereg, a Bodroglók áll egységesen a szabadságharc mögött. Vereckéről ide kell eljutnia Rákócziak, mint ahogyan itt vertek először szállást Árpádék törzsei.

RÁKÓCZI LÁTOMÁSA:

Zrínyiek hű vére
Édes drága Anyám
Lábamnál Verecke
De fejetlen hazám

Engedj el szívedből
Hagy védjem népemet
Essem el fegyvertől
Szorítsd a kezemet

ZRÍNYI ILONA SZELLEME:

Ferkóm! Édes fiam,
Száműzött gyermekem
A szívem veled van
Kiesiny fejedelmem

Vérpadról nagyapád
Általam üzente
Téged vár a hazád
S a vasba vert népe

Életünk nem egy van
Százszor kel a napunk
Nemzetért a harcban
Dicsőség halálunk

RÁKÓCZI:

Anyám, meg kell halnom?
Fiaim elvették
S ha felkötöm kardom
Nem lesz nekik mentség

Békét akar a nép
Nem háborút vérben
Ringatni gyermekét
Védeni ölében

ZRÍNYI:

A sírok felkelnek
Asszonyok lázadnak
Kardot a nemzetnek
Ellene támadnak

Esküt az országnak
Életet népednek
Fogadd meg anyádnak
Nem félted véredet

RÁKÓCZI:

Vezérlő csillagom
Száműzött jó anyám
Hiteddel vállamon
Szólít már a hazám

Félek, testem remeg
S a lovam fordulna
A szívem nem enged
Annak vagyok foglya

Anyám, félek, félek
Elbukunk mindnyájan
De szíveddel kéred:
Hiszek a hazában

Hiszek az Istenben
A magyar szabadságban
Amely verhetetlen
Ha rajta áldás van

És hiszek Erdélyben
Kunokban, jászokban
A vitéz Felföldben
A kifent kardokban

ZRÍNYI:

Hiszek a fiamban
A kitárt szívében
Hiszek a kardjában
És Isten kegyében

Ósi földed védj meg
És ne hátrálj vissza
Mások éltét véded
Ez a vezér sorsa

Sújtson Árpád kardja
Zúgjon le Vereckéről
Vezesd néped hareba
Kísérlek az égből

V. KÉP

Narráció: 200 év rabság, kegyetlen török és Habsburg kifosztás után nincs innen visszaút. Esze Tamás, Beresényi Miklós, Zrínyi Ilona örökké élő szelleme döntésre bírja Magyarország első számú nagyurát, a kivégzett Zrínyi Péter unokáját: A hazáért mindhalálíg, vagy ahogyan a Rákóczi-zászlókra írták: Istennel a hazáért és a szabadságért. Ma is halljuk lelke háborgását és a döntést:

„Rabnak nincs hazája
Csak a szabad igaz
Előre, hű népem
Győzelem a vigasz”.

A tárogatók, a regösök, kaszák, kések, kardok hívnak csatába Vereckénél. Elhangzik Rákóczi fogalma, mely elkíséri sírjáig: soha, soha fel nem adja. Soha, míg ki nem mondja a Habsburg-trónbitorló: Erdély Magyarország, s nem császári gyarmat. Lent, a völgyben Munkács vára magasodik, s mint 1686-88-ban, a bástyákon ott áll az anyja – szelleme –, oda kell rohannia édesanyjához, megölelni őt, s vele szívéhez szorítani az árva, de örök magyar szabadságot. Az egész Kárpát-medence visszhangozza majd a kuruc kiáltást: Huj, huj, hajrá!

RÁKÓCZI (kardot rántó, harcra készülő vitézeihez):

Isten Napja szólít
Az új pirkadásra,
Néz fel népem bátran
Anyámra, imámra

Cum Deo, Ég velünk!
Szép haza, Patria
Libertate, megyünk
Tiszára, Dunára

ESZE TAMÁS:

Vasra verve, vérben
Üszökben él honunk
Nem maradt életben
Fiunk, sem asszonyunk

Árpád vére szolgál
Bolyong Vereckénél
Nines sehol otthona
A Napja vérben kél

Földet túró vakond
Lett a néped, uram
De ez a jó bolond
Érezd, hogy érted van

Szívünkben akarat
Mint a vas, oly kemény
Ne féltsd a hadakat
Hazánkért szent a cél

BERCSÉNYI:

Bécsig visz az utunk
Koronánkat vissza!
Árpád fia vagyunk
Készüljünk a harcra

Bitang idegenek
Országabló császár
Felkelünk ellened
Tiszánál, Dunánál

Rendek, hajdúk, papok
Végvári vitézek
Nincstelen jobbágyok
Adják a sereget

RÁKÓCZI FOGADALMA
(mindenkihez):

Bujdosó hazátlan
Érkezik e földre
Hercegi családban
Egykor fejedelme

Zrínyieknek vére
Ömlött a hazáért
Rákóczik hűsége
Kiált szabadságért

Bennem apám, anyám
S bár nincs velem sereg
Verecke oltárán
Haragom sistereg

GUBCSI LAJOS

Rabnak nincs hazája
Csak a szabad igaz
Előre, hű népem
A győzelem vigasz

BERCSÉNYI:

Győzünk, ne félj uram,
Míg élünk, van remény
Újra értünk fénylik
Napkelte Vereckén

KÓRUSSAL EGYÜTT BERCSÉNYI:

Hej, hej, hej,
Haj, haj, haj
Rajta fiam, kuruc
Rajta sereg, rajta!

Hej, hej, hej,
Haj, haj, haj
Rajta fiam, kuruc
Rajta sereg, rajta!

REGÖS:

Ingek alatt kések
Szekercék villannak
Hősei születnek
A szent szabadságnak

Harc támaszt holtából
Bátor fejedelmet
Harc támaszt holtából
Bátor fejedelmet

Magyarnak lenni

ZÁRÓKÉP

KÓRUS:

MINDEN SZÍV
ÉRTED VER
RÁD TEKINT
MINDEN SZEM

TÉGED HÍV
A HAZA
NÉPEDNEK
HŰ FIA!

LÁZADÁS!
LÁZADÁS!
MINDEN MÁS
ÁRULÁS

LÁZADÁS!
LÁZADÁS!
MINDEN MÁS
ÁRULÁS

MINDEN MÁS
ÁRULÁS

GUBCSI LAJOS

KÓRUS, BERCSÉNYI, ESZE, REGÖS EGYÜTT:

Harc támaszt holtából
Bátor fejedelmet

Hej, hej, hej,
Haj, haj, haj
Rajta fiam, kurucom
Rajta sereg, rajta!

Harc támaszt holtából
Bátor fejedelmet

Hej, hej, hej,
Haj, haj, haj
Rajta fiam, kurucom
Rajta sereg, rajta!

RÁKÓCZI:

Rabnak nincs hazája
Csak a szabad igaz
Előre, hű népem
Győzelem a vigasz

Rabnak nincs hazája
Csak a szabad igaz
Előre, hű népem
Győzelem a vigasz

Gubcsi Lajos – Benkő László

Ismét Vereckénél

Rákóczi ballada

Munkács elstének 300. évfordulóján

II. Rákóczi Ferenc – Varga Miklós
Zrínyi Ilona – Gubás Gabi
Regös – Kobzos Kiss Tamás
Bercsényi Miklós – Tanka Balázs
Esze Tamás – Majsai Gábor

Közreműködik
Nagy Csaba tárogatóművész
a kárpátaljai Credo együttes
Rendező – Nagy Endre

Ősbemutató 2011. június 23–26.
minden este 19 órai kezdettel:

Június 23-án
a munkácsi várban

Június 24-én
**a beregszászi
református templomban**

Június 25-én
az ungvári várban

Június 26-án
a sárospataki várban

A Magyar Művészetért Kft., a Grant Film Kft., és
a Magyar Művészek Köre produkciója.

„Lajos király arcán ismét megjelent ama túlvilági fényesség, amely a holt szenteket szokta megaranyozni:

– Az volt a baj, hogy csak gyűlölni tudtam ezt az országot, nem pedig szeretni. A magyarokat szeretni kell – ez a titka az uralkodásnak.

A király másnap elindult Mohács felé.”

Krúdy Gyula: Mohács

Luther óta vélték így: A török az Isten büntetése a magyar népen, s ha majd e nép megtér Istenhez (római katolikusból protestáns lesz), akkor elveszi róla a török elnyomást.

Caraffa, az eperjesi hóhér új bécsi palotája falára meszelték éjszaka: Ex lacrimis Hungarorum.

Magyarország könnyeiből...

Napoleon megkérdezte Francois Talleyrand-t, hogy mit tegyen a magyarokkal.

Talleyrand válasza: – Felség! Régi szokása a magyaroknak, hogy felnéznek nagyjaikra, és büszkék a múltjukra. Vedd el e nép múltját, és azt teszel velük, amit akarsz!

Jó magyarnak lenni, igen nehéz, de nem lehetetlen!

Széchenyi István

AZ UTOLSÓ PILLANAT

Széchenyi emlékére

A legnagyobb magyar megbolydult elmével bolyong.
A hon sorsát tisztábban csak az Isten, vagy ő se látta
„– A forradalom, mert lámpavasra akasztott, bolond
Vérpadig verte a nemzetet az akasztott véres árnya!”

Őrültek közé zárva Döblingben, bénultan a szégyenpadon
A sárba taposott nemzet sorsán bomolva baljós végzetig.
A sötétből ő hozta Kikelet-világosra az országát egykoron
Míg ő zárkába szökött, vérzapor zúdult, meg sem állt Aradig

Sorsa a nemzet sorsa. Él, hal is, ha kell. Alku csak a halálban.
„– Az alkotás szelleme hatalmasb, mint bármely dicsekvő szív
Sugarat rajzolj az égbe, szívárványt, de riadj a lesújtó villámban
Sors, hogy' szeghettem esküm', ha a harc a királyom ellen hív?

Téboly, hol az ősök kardja s a hűségeskü egymás ellenére ront
Hazám fölé Glóriát kértem: vér nem ömölhet testvértől testvérből
Dolgos szorgalom, hű hit holtig, az ész diadala, és szeresd a hont!
De esavard ki a fegyvert Uram, ha szeretsz, a halált osztók kezéből

Széchenyi vagyok, labanc is, de kuruc, rebellis és a király híve
Lerogyva hazám tetemén, jajgatást hallok s rémült kiáltásokat
Ketreben magam is – egykoron a nemzet újért kiáltó Főnix-lelke –
Riadtan látom a haladás halálát, Uram, a rám mért csapásodat

Megebolydult ország, háborgó szív, kettétört hit: ez magyar népem?
Élni vagy meghalni? – élni koncokért, s halni holtsápadt jövőért?
Hazám, hazám, te mindenem... a Kárpátok között egy hideg verem
Hazám, annyit sem értesz meg belőlem, amihez most e fegyver ért...”

Remegő kezében a gyilok, ravaszán rajtra kész az ördög keze
– Élni kiért lenne érdemes, gróf úr?! – az Ön eszméje halott!
Fejében gölyóval a földre hull bátor reformok magyar istene
Idegenben, hol honáért született, halottkém néz le rá ugyanott

Werbőczy bőrre, Petőfi a költészet márványába véste egy másik, érthetőbb törvénytáblánkat: Talpra Magyar! Akasszátok a királyokat, A nép nevében, Világosságot („Hány volt, ki más szívéből/Kiszíta a vért/Saját javára...”), Meddig alszol még, hazám?, Föltámadott a tenger, Az országgyűléshez, Készülj, hazám!, A király és a hóhér, Tiszteljétek a közkatonákat, stb.

Arany János: *Fellázdunk-e mi, magyarok?* 1848

„... Nem tudott a szegény magyar semmit. Elővette a törvénykönyvet, nézegette annak elején, végén Ferdinánd nevét, s nem bírta elhinni, hogy a király a törvény ellen titkon feltámadjon.

Most felnyílt a szeme a nemzetnek. Most látja tisztán, hogy csak egy mód van királyával kibékülni: ha lefekszik és meghal! Egyebet nem kíván a nemzetől, csak életét!

De a nemzet nem fog meghalni, a nemzet megvédi magát minden erőszak ellen, a nemzet nem irtózik a szent harctól, melynek neve – forradalom.

A nemzet fel nem lázadt soha, de szent jogait és szabadságát, hazája függetlenségét, ha a törvények már semmit sem érnek, fegyveres kézzel, forradalom útján is ki fogja vívni.

És a nemzet lázadó még akkor sem lesz!”

Illyés Gyula (1939): „*Ki a magyar*” című kis tanulmányában:

„A magyar az, aki bátran szembenéz a nép bajaival: a nemzet fejlődésének akadályaiival. Aki a szabadságot ma is minden téren meg akarja valósítani. Aki a népnek műveltséget, egészséget, jólétet akar. Aki egy nyomorult, éhező vagy jogfosztott láttán magát is sértve érzi emberi, magyar mivoltában.”

„Magyar énelőttem az, aki nem bírja a homályt, sem a börtönben, sem a gondolatban.”

„Ha egy indián kisedet egynapos korában egy kecskeméti tanyára hoznának, az is a magyar testvériséget örökölné.”

„Egy-egy népet nem a testi hasonlóság, hanem a közös múlt, a hasonló gond, az egy haza levegője egyesít s választ el egy más múltú és más jelenű néptől.”

„Az az újabb népies irodalmi irányzat, melyet ma legsajátosabban magyarnak tartunk, oly szellemi temperamentumot mutat, melyet csak a demokrácia és a világosság népei érhetnek igazán. A legmeglepőbb az, hogy e mozgalom képviselőinek nagy része sohasem járt Párizsban. Legtöbbjük paraszti származék s indulataikat, szellemük sajátosságát egyenest a népből merítették.”

„Honnan van, hogy a magyar nyelv, a szellem leghívebb megelevenítője legfőbb tulajdonságául, akár a francia, a már szinte kegyetlen világosságra törekvést mutatja, idegenkedést a homálytól, a sejtetéstől? S még mondatszerkesztési módjában is, ahogy ellentétben a német és szláv nyelvekkel, az alárendelt mondatfűzés helyett a mellérendeltet kívánja, legjobban a franciához hasonlít? A szabadságot nem lehet kétféleképpen értelmezni. Egy nemzet sem követelhet magának a népek sorában több szabadságot, mint amennyit ő ad külön-külön minden fiának. A szabadság belülről épül kifelé, mint az almára a héj, a csigára a ház. Vannak népek, melyek jólétüket és szabadságukat nem belső szabadságuknak köszönhetik, hanem annak, hogy más népeket elnyomnak és kiuzsoráznak. Nem ilyen boldogulást kívánok én a magyarnak.

A magyarság ősi alaptulajdonságait azért jó megismernünk, mert e tulajdonságok révén tudtunk beilleszkedni oly tökéletesen Európába. A keleti származású magyarság szabadságszeretetével, türelmével, eredendő bölcsességével tudatlanul már Ázsiában ugyanazokat az eszményeket követte, amelyeket a latin műveltségű Nyugat maga elé tűzött. Azért, mert lelkében a magyarság már ott rendkívülien művelt volt? Mert a műveltség egyforma eredményre jut, ha Rómában fejlődik ki, ha Kínában?

Így kell lennie.

A sík vidékhez szokott magyar szem éppúgy a világosságot, az értelmet, a szabad gondolkodást szereti, akár a derűs ég formálta latin.

A magyar fajtának ezek az igazi tulajdonságai.

Ezek szabják meg az útját.

Babits Mihály: *A magyar jellemről, 1939*

„...Múltak őrre lenni s ellenállni a rohanó világ áramlatainak nem könnyű feladat, és semmi esetre sem tartozik a népszerű célok közé. Őseink veszedelmesnek és dicstelennek érezték a tespedést, s bizonytalannal igazuk volt. Az ellenállás nem tespedés, s van mozdulatlanság, amely biztosabb jele az erőnek, mint a mozgás. A pehely eléggé mozgékony, s gyorsan száll minden szélben, de ez csak a gyengeségét mutatja. Az ellenállás maga a lét, s az inercia súly és hatalom. Kis nemzetek számára hovatovább az egyetlen. A cselekvést mindinkább a nagy népek monopolizálják; övük a „zúgó ár”, melyről Arany beszél, s amely „rombol és termékenyít”. A kis nép az, amely épp e rombolásnak útban áll.”

„Feladata tehát őrizni a múltat, a magáét és magában a világét. Ez a múlt jelenti az eszményeket, amelyeket egy nagyon is dinamikus újkor felszabadult cselekvésvágya talán már semmibe vesz; jelenti a jog állandóságát, az erkölcs szentségét, az igazság érvényességét, s egyúttal a magunk életét is. Népi mon-

dásunk szerint „az a legény, aki megállja a helyét”. Soha nem volt ez igazabb, mint napjainkban. Olyan időket élünk, amikor a mozdulatlan őrszem nagyobb hős, mint a rohamvezér.

A magyar ma hivatást teljesít avval is, ha ragaszkodik ősi, nemes és termékeny lomhaságához. Körülöttünk az újítások jelszavai zúgnak, s cselekedni valóban muszáj, amíg élünk, változásokra folyton szükség van. De számunkra ez csak muszáj és eszköz, nem pedig öröm és cél. S jaj a magyarnak, ha egyszer egészen elveszíti öröklött nemzeti inerciáját, ezt a pompás és böles lomhaságot, amely ezer éven át megtartotta; ha átalakul, s játékvá züllik a megingott élet zavaros erőinek. Legnagyobb szolgálatot akkor teszi a világnak, ha megőrzi nemzeti sajátosságait, s megmarad annak, ami. Nemzet vagyunk, a szó régi, szellemi, jogi, erkölcsi értelmében; nem pedig faj a tülekedő fajok között, se nem valami nyomorult, kiesiny erőlködés a nagy erők félelmes csataterén. Csak nem akarunk ilyenné válni? Meg kell maradnunk nemzetnek, léleknek, szabadnak, nemesnek, alkotónak, keleti nyugalomban, mely mindenkivel dacol, szellemi erőben, mely senkinél sem érzi hátrább magát. Nem átváltozásra, magunkból való kikelésre van szükségünk. Inkább magunkhoz való visszatérésre. Magunkbaszállásra.”

Márai Sándor: *Napló 1976-83*

„A múlt század amerikai krédója a Fejlődésbe vetett föltétlen reménykedés volt.... Mintha ez a vakhit a credo, quia absurdum (hiszem, mert képtelenség) rögeszméjének lendületével működött volna. A megszállottak imakórusa hirdette, hogy az Univerzum immanens értelme és célja a Fejlődés, amely a társadalmat is végső békéhez és harmóniához vezet. A pragmatikusok az énekes dervisek rángásával hirdették, hogy az Egyén a Fejlődés energiaforrása. Az elmúlt fél évszázadban a Fejlődésbe vetett hit nemesak a filozófiában halványodott el, hanem az eltömegesedett világ falanszterrendszerében is.”

A jelenkor magyar humanistái és a neokapitalista ügyvivők között áthatolhatatlan űr húzódik egy kérdésben: a szabadság értelmezésében. A liberális közgazdaságtan lényege a magántulajdon szentsége. Nem a magántulajdon a szabadság alapja – mondjuk mi. A művész és a művészi alkotás tulajdon nélkül is szabad. A művész szabad. Minden feltétel nélkül. Ezt különösen most kell tudni és hangsúlyozni, amikor a pénz hatalma hivatott kifejezni a szabadság legáltalánosabb formáját. A magántulajdon szabadsága önmagában semmilyen szabadságot nem ad a művészetnek és a művészeknek. Legfeljebb a tulajdon megvásárol valakit, valaki más tulajdonát.

Lassan 65 éve, 1948 óta – 1848 nemzeti eszméinek cinikus tagadásaként, azok megcsúfolásával –, Március 15 lényegének több mint fél évszázados elsikkasztásával a budapesti elit egy meghatározó része, a kistafírozott, a kibélelt része, és a politikusi „elit“ őt kiszolgáló házi szolgahada mindent megtesz azért, hogy a magyarság szégyellje magát, legyen zavarban önmagától. Az eszközöket a bankvilágból kölcsönözték: a nyílt piaci műveletektől az indirekt szabályozásig és az adósságcsapda gödréig mindent bevetnek.

2011. SZEPTEMBER 13-ÁN MEG KELLETT FOGALMAZNOM:

„Számomra Kertész Ákos nem magyar.

Augusztus végén elküldték ugyan nekem Kertész Ákos gyalázatos írásának teljes szövegét, bele se néztem. Tudtam, mi van benne.

Mégsem tudtam.

Most ugyanis valaki elküldött belőle néhány sort. Ezt elolvastam. Elborzadtam.

Számomra Kertész Ákos nem magyar. Soha nem volt az. Ezért ő szerintem most már bármit mondhat a magyarokról, amit akar. Kit érdekel? Hottentották, pigmeusok, ufók s ki tudja még, kik mit nem mondanak rólunk, ha akarnak. Fontos ez?”

A PÉLDAKÉPÜNK SÜTŐ ANDRÁS

Pusztakamaráson, a szülői háznál, 2007. jún. 17.

„– Így marad az arcom, nagytata?

– Ne félj! Nem marad így. Olyan lesz, mint volt. Éppen olyan lesz....”

Sütő András: *Engedjétek hozzám jönni a szavakat* című könyvéből idézem e szavakat az *Üzenet Erdélyből* című díszalbumunk legelső és egyben a legutolsó soraiban is. Ennél szebben, ennél nagyobb rajongással aligha fejezhető ki a föld, a szülő, a nagyszülő, a gyermek, a haza szeretete, az, ami közöttünk láthatatlanul, de minden mozzanatunkban meghúzódik. Akkor húzódik meg, ha annyira tudunk szeretni, ha annyira akarjuk szeretni őket, mint Sütő András.

1988 ősze sötét volt Romániában. Az éjszaka pedig ijesztő, koromsötét volt. Estétől éjfél utániig táresáztam Sütő András marosvásárhelyi házát, hogy valamiképpen közöljem vele a hírt: A Magyar Művészetért Díj Kuratóriuma neki adományozta az írói díjat.

– *Lajos! Hát honnan a magasságos égből kerülsz Te ide a szobánkba!!!???* A váratlanságtól kicsattanó örömmel kiáltott fel Sütő András, mikor végre kicsöngött a telefon hajnal három óra felé, és bizonyára felébresztettem.

Akkor kezdték el játszani – nagyon hosszú, megalkuvó huzavona után mégis műsorra tűzhatték – a Nemzeti Színházban az Advent a Hargitán megrázóan szép jeleteit, a nagy és az új generáció legjobbjai, Sinkovits, Agárdi, Kubik, Bubik. Mi itt Magyarországon ittuk a gyönyörű, soha nem hallott szavakat, Sütő András elengedte őket hozzánk is eljönni, s mi tudtuk, hogy fejedelem beszél nekünk: a tisztaság jejedelme.

Később, a diktátor bukása után azonnal Erdélybe vezetett minden hétvégém. Kányádi Sándornál az első megálló, Sütő Andrásnál a második, s aztán a Székelyföld felé, Korondig, Farkaslakáig, Tusnádfürdőig. Húzott a vágy, hogy megismerjük a mindig a szívünkben hordozott, de még nem ismert csodát, az erdélyi magyarságot. A nimbuszunkat, félelmeink ellentétét, a bátorságot.

Két-három nappal azelőtt jártam nála, hogy Marosvásárhelyen majdnem kioltották a fényt: nem csak az ő szeméből, hanem a mi világunkból is, a szemünk világából a reményt, hogy jobb lesz végre a magyaroknak, s irodalmunk világából a világítótornyot: Sütő Andrást. Lakásán találkoztunk, Március 15-re készült, tele vággyal a magyar egyetem, az igazi autonómia, a visszaadott emberi szabadság és polgári jogok iránt.

– Ki fogjuk vívni! – mondta -, meg fogunk harcolni érte, ha kell.

De meghalni?! Ezt ő sem akarta. Ezt ráérték volna, hogy ne legyen többé szép székely szó a Parnasszosz legmagasabb csúcsain, a hótól vakító, tiszta világban. S a Hargitán se legyen könnyű álmodni könnyesen szép álmokat, az anyánk álmait is elvegyék. Sütő András elrabolt szemefénye azonban olyan vakítóan hatott – a világ oly nagyon felhördült, s a magyarság egésze azt érezte: Elég volt! –, hogy nem tombohathott tovább a többség orgiája.

Azon a bizonyos békés vasárnapon, 1990. március 11-én, még a gyilkos szándékok brutális kioldása előtt, felkértem A Magyar Művészetért Díj tiszteletbeli elnökének, szabódva, de örömmel fogadta baráti gesztusunkat. Se szeri, se száma nem volt annak, hogy tanácsot kérjünk tőle a magyar irodalom jeleseiről, főleg Erdélyben. S amikor sokkal később, 2006. szeptember 29-én este, a marosvásárhelyi Kultúrpalota múlt pompáját idéző tükörtermében átadtam neki is a Bartók Béla-emlékdíjat, a viharos taps közepette hozzá kellett tennem a kiegészítő mondatot: “Sütő András most nem lehet jelen, gyógyulni, halálosan kemény küzdelemben kíván gyógyulni a kórházban, hozzon rá áldást Bartók szelleme is.” Másnap már Homoródkarácsonyfalva temploma felé kaptattunk a Homoród-völgyben, Isten háta mögé az unitárius templomba – tehát mégis Isten szeme elé: lát mindenhova –, s az autóban megállt a szó a levegőben a hír hallatán: az éjjel, hajnalban elhunyt Sütő András. Élőnek adtuk a Bartók-emlékdíjat, hogy az örökéletűe legyen.

Nyolc hónappal később, Marosvásárhelyen, a 80. születésnapját ünnepelve pedig minden idők legnagyobbjának, Árpád fejedelemnek az emléksobrát nyújthattuk át posztumusz a XX. század második felében élt írófejedelemnek.

Illyés Gyula írta: „A jelenkori magyar irodalom egyik legnagyobb vigasza Sütő András.” Én hozzáteszem szívemből: nekem, talán nekünk sokunknak az egyik legnagyobb vigaszunk Andris. Mert igaza van Csoóri Sándornak: „Megveretése fekete napján fölidéződött bennem egyik legvonzóbb drámahőse: Szervét Mihály, a lassú tűzön elégetett, szabadlelkű hitújító. Bármennyire félt is Szervét a tűzhaláltól, eszméi megtagadásától még inkább félt... A testével is kezdte azokat szolgálni, akiket addig az írásaival szolgált.” Ezért a példaképünk ő.

VESZTŐ HELYEN (2009)

Ti, ilyen-olyan Urak, főleg Te, szlovák Fic(k)ó, volna egy kérésem.
Hagyjátok abba. Rossz nézni, hallani kínlódásokat s a vele járó vicsorgó hangot.
Nézzetek a tükörbe, s bár semmi sem indokolja, mosolyodjatok el. Könnyebb lesz utána.

A Felvidék már 1100 éve Felvidék, a Csallóköz is az. Nyugi. Az is marad. Nekünk. S hogy Nektek mi? NEM lehet jól kivenni az eltorzult hangotokból, tekintetetekből.

Kérjétek vissza Kárpátalját is, az is Tietek, ugyanakkor, ugyanúgy szereztétek, zabráltátok. Ne engedjétek, hogy a szláv elvtársaitok – korábban szovjetek, majd ukránok, s mindig oroszok is – elvegyék tőletek. Munkács, Ungvár, Beregszász, Vári olyan elképesztően szlovák, hogy csak na.

Festékgyárosok vagytok Ti elsősorban, Urak, Urak, ti Wales-...
Rengeteg festékkal pingáljátok át évtizedek óta történelmi városaink templomait, várait, kastélyait, belvárosait, sok maltert alá, fedjen el mindent.

Így, szorgalmas piktorságotok nyomán épül fel az ezeréves Szlovákia. Szép, láttam magam is a városainkat. Mindig is szépek voltak, a legszebbek, megvédtük a Felvidéket, oda nem jutott el a török pusztítás. Szigetvár, a lerombolt Új-Szigetvár, Szigliget, és más, sok száz várunk veszett oda, ha nem a török, akkor a labanc robbantotta fel őket. De a Felvidéket megvédtük, pl. Egernél.

Rákóczi fejedelem Nektek ellenség, talpas. Tudom konkrétan, hogy nem engedtek új, kis hazákban olyan szobrot állíttatni a fejedelemnek, amely lovas vitézként ábrázolhatta volna őt, mondván, ne nézze le a szlovákokat lóról. Úgy szerette őket, mint a ruszinokat, a magyarokat, a kunokat, testvére volt mindenki a harcban. Hát... okotok van félni tőle, tényleg odacsapna nektek, Fickó, Mocsár, Topa. És a mi olvasatunkban ilyenkor oda is csap a fületek közé.

1919-ben raboltatok, nem is kérdés. Végighazudtátok a csehekkel együtt egész Európát 1918 és 1920 között, hogy lophassatok. Még Giskra is hajlandó volt harcolva rabolni, fosztogatni – sőt a végén, veresége után beállt a román Mátyás király seregébe a déli határokat védeni. Úgy tudta, Magyarország határait. Ti csaltatok helyette. Ez olcsóbb, bár kevésbé heroikus.

Így lett Trianon. Nekünk gyászünnep. Nektek vérdíj, vérontás nélkül. Szegény magyarjaink, akiknek egy levegőt kell szívni veletek a saját földjükön – ha megtarthatták. Mert bálványotok, Benes ezt nem szeretete volna.

Mindig emlékezni fogunk arra a galádságra, rablásra, ami Trianonhoz vitt, s amit Trianon borgőzben elfogadott. Az volna a jó megoldás, ha legalább ti nem emlékeztetnétek magatokra és trianoni szülőszobátokra, Ficó-fickó, Mocsár-mecsár, Topaszlota, ti wales-...

Csicsi baba, aludj el... aludj szépen, álmodj szépeket...

JUS GLADII

Krucsay János lefejeztette feleségét, Tolvay Borbálát, ártatlanul. Ez volt az utolsó esetben gyakorolt pallosjog, az 1700-as évek elején, Nyírbátorban, bár végleg és törvényileg csak 1848-ban szüntették meg a pallosjogot.

Az establishment pallosjoga anno XXI. század

Ez az elmúlt fél évszázad a demokrácia diadala. Láthatóan Kelet-Európában is immár. Láthatóan, de nem érezhetően...

Van ma is pallosjog. Az uralkodó felső tízezer pallosjoga. Nem önmagában gazdasági, vagyoni kérdés a tízezerhez tartozni. Nem is csupán politikai hatalom kérdése, bár ez utóbbi brutálisan összefügg a bizonyos pénzügyi-gazdasági, sokszor láthatatlan hatalommal.

A felső tízezer ma sokszínű. Hozzá tartoznak média-mogulok, celeb-nyálgyártók, kulturális szervező váteszek, szervezett körök a hazai zsidóság és a nemzetközi társakba ágyazódó zsidóság érdekképviselői birodalmában, a nemzetközi pályázatok és források megszemélyesített szivattyúrendszerai.

Pallosjog a tarsolyukban, pallos a kezükben. Hohó, a demokrácia világában????!! Ez lehetetlen!

Ez valós.

A kisember, a kispolgár, az egyszerű állampolgár magatehetetlen a demokrácia világában is. Társadalmi méretű játszótéren firkál a homokban a kezével, mindegy, hogy mit: a homok összeomlik, kiszárad, a víz elmossa, a vár összedől, holnap semmi sincs úgy, mint ma. Joga, hogy a homokra írjon, teljes.

Ez a kisember jogfosztott. Mindenhez joga van, s semmiben sem számít. Szavazógép, tényleg csak annyi. Minden percét megszállta a politika, a média, a teremtett jelképek és kiötlött, hazug magyarázatok tömege. A kisember szeretne ugyan tisztán látni legalább a saját dolgaiban, de erre esélye sincs. Elődje, az ember az elmúlt évszázadokban fizikailag ugyan védtelenebb volt, de közvetlen köze volt a saját vi-

lágához, amelyet saját maga alkotta eszközökkel befolyásolt: megkapálta, elültette, megszótt, piacra vitte, kitalálta és megalkotta, felépítette és alábújt.

A ma emberének nincs kapcsolata a világgal. Modellek mondják meg, milyen pályára álljon, sőt, nem kell oda állnia, oda helyezi automatikusan egy számára felismerhetetlen gépezet. Látszólag mindenben dönthet. A valóságban csak a kezét emelgeti szavazásra, a száját jártatja demokratikusan és másokkal megosztva. Nem dönthet, nem is dönt semmiről, mert köze nincs a folyamatokhoz, melyeknek része. Futószalagon lötyög, ha gyors a tempó, rázkódik rajta, amely persze viszi, el is viszi valahova, de hogy hol kötnek ki és ott mit tesz majd, ahhoz semmi köze.

A kisember szuverén és autonóm, tökéletesen az, amire az emberiség, az ember oly régen vágyik. Oly szuverén, hogy észre sem veszi, ha a híd alá, a járda szegélyére került – szabad a választás. Oly autonóm, mint a csiga háza nélkül – már azt sem kell cipelni, felette a kék ég, a tűző nap, az éltető eső, alatta a megnyíló föld, melyből vétetett, s melybe tétetik.

A politika, a demokrácia pallossal közlekedik. Pallosának éle szóból van, markolata médiából, hegyén levágott magánélet díszelég. Odasújt, a hova köll, mint a vasököl. Semmit sem kell megindokolnia, hiszen eleve igazságos, helyes és jó. Ilyennek teremtette meg őt a kisember, mikor lemondott egyéniségéről, személyes erejéről, nagyra törő céljairól. Maradj, kisember, független és önálló: álldogálj önmagad elfelejtett történelmi jelentőségén és természetén, taposd is meg egy kicsit, mint múltó rossz emléket; s légy független, ne törődj mással, csak a neked szánt darabkával kenyérből, étleből, testből és lélekből, őrizd, szorongasd, látod, a tiéd!

A társadalom őrködik fölötted, ebben biztos lehetsz. A média megmondja, mi a szép, mi a fontos, gondod egy se! Az establishment – ők ott, a tízezer – majd képvisel: kiválasztottak ők, mindent tudnak, hihetsz nekik, náluk pénz, hatalom, szépség és bölcsesség, apró-cseprő dolgokra ne legyen gondod.

Pallosán vidáman csillog a fény, akkor is, ha lengeti, akkor is, ha néha kipróbálja, bár a vér ezen kicsit tompít néha...

EGY SZÓ A HAZUGSÁGRÓL (2008)

Hazudj hazug megbékülést
Vigyort, gyönyört, bő kéjelgést
– S ásd az árkot, hogy jajt kiálts –
Ország-torzón üld lakomád'
(ne vágyj jobbra! Csak balra át!)

Szószósz ömlik, csurran a lé,
A győzelem a hazugoké
Észt megbontó ámítások
Nyájban nyájas víg ordások
(s a nép szarva dicsőn ragyog)

Ha bedőlsz, mert ledöntöttek
Léte lettél a rendszernek
Csupor szélén mézes cseppek?
Nyálsorgató mohó legyek
(tied, könnyen megemészted)

Honoris causa? - Mit!?! Ingyen?!
Jó szívvel adni közszégyen
Jus gladii? Pallos se kell
Némán földre hull az ember
(senkije sincs fenn az égen?)

AZ ÖREG KAPÁS ÉS A HOMOKTENGER

Vad szélhullámok csapkodták az öreg arcát, verték bele a homok porát. Ez volt az ő tengere. Tengernyi baja. A szél elhordta a csalárd, hűtlen talajt, a futóhomokot a búza alól, állt ott szegény gyökér, kapaszkodott a levegőben, kiálltak pici indái, mint a sovány tehén bordája.

Nekitámaszkodott a világnak: ez a kapája volt, öreg nyelvű, fényes a vasa, a fája. Nézte viharverten a szelet, szemébe húzva a homloka és az elmaradhatatlan kalap pereme. Nagyúr volt a nagyapám, mindig kalapban kapált, most meg a viharral kacérkodott benne.

A szőlő jól bírta, ott verte ugyan a legjobban a homokot a megszokott istenverte délnyugati vihar, ott szállt a kvare-milliárd a levegőben, de ott tehetette dolgát, a szőlő gyökerei olyan mélyen voltak, mintha mindig is tudták volna nagyapám fő baját: hogyan lehetne marasztalni a futóhomokot.

Van ennek egy természetes módja, ez is magyar szabadalom a lusta gazdáknál: hagyd, hogy a tarack tanyát verjen a földeden, s két év múlva olyan halálos ölelésbe fog mindent, növényt, talajt, életerőt, hogy ott a szél előre köszön, s már rohan is tovább dolgavégezetlenül.

Nagyapám fő ellensége a tarack volt, nem a vihar. Pedáns parasztember tudja, mi a dolga: ahol megpillantotta a tarack első hajtását, lehajolt, nyakon csípte, mint az ürgét, s az ujjaival elkezdte kibogozni a föld alól a láthatatlan gyökeret – ami persze futott a nyirkos talajú sötétben, ameddig a szeme látta. Ilyen a tarack, kiirthatatlan, kiszipolyoz mindent, ami él.

Az én öregem nem olvasta Hemingway-t – a Kincses kalendárium éppen aktuális évi kiadását böngészte lassacsán egész télen át: egy tél, egy kalendárium –, de ahogy a tarackkal viaskodott egész életében, az nagyon hasonlított az amerikai-kubai nagy halra. Húzta, rángatta, lazított rajta, fülön csípte, csak egyet nem tett soha: nem vágta le, nem tépte le a zöldjét, mert akkor nem tett volna semmit, még annyit se. Mert akkor a gyökér élt, virult volna tovább a maga setét világában, hogy amikor a nagyapám tovább áll, azonnal kidugja a fejét, kiöltse a

nyelvét, szusszantson egy nagyot a majdnem-halál utólagos félelmében – s virulni kezdjen újra.

A homok, a vihar ehhez képest tiszta lajbis úriember. Pedert bajszú paraszt, aki köszön, mikor jön, s elsőnek köszön, ha menni akar. A homoktenger meg tényleg olyan, mint az igazi kék lehet: pereg, táncol, süvít, arcul csapja az embert mérgében, de tiszta, erős, és mint nagyapám hiszi, ha vonulni látja a vihart s nyomában leülni a homokot: hűséges is. Mindig itt marad, csak legfeljebb tesz néhány ijesztgető tánc lépést a levegőben, riszálja magát, aztán a földre hull, megadja magát, mint a túl későn kérőt találó lányok. Kifújja magát a homok is, nagyot sóhajt, s végzi örök, elkerülhetetlen dolgát: megszereti mégis ezt az itteni szegény világot, az istenért se menne tovább, fekete, zsíros földekre. Leülekszik, leteszi a kerek kis fenekét nagyapám földjére, s megint ketten végzik a lehetetlent: teremteni akarnak ott, hol ember nem teremte mást.

Növényt nevelni, tehenet etetni, bort érlelni a napon, a kenyérbe áldást plántálni. Két szegény árva: a nagyapám és a homok.

Pedig tényleg mindenre képesek! A homok olyan, mint a hazug könny. Azonnal kiszárad, ha akarja, ha nem. Hiába hull az eső könnye dézsában, a homok eltelik ugyan vele ideig-óráig, megduzzad, kivirul, de aztán gyorsan kiderül a turpisság. A homok ugyan tényleg nagyon hűséges, hát az igaz! De csak azért, mert nincs mit féltenie. Nem kell senkinek. Én ott éltem vagy 11-12 évet, de soha nem jött senki, hogy elkérné, elvinné. Ilyen módon nem nehéz hűséges asszonymnak se lenni. Hűséges embernek, mármint ha férfi az ember! Az bajosabb, de csak úgy általában bajosabb, egy általános ok miatt: a férfiak soha nem hűségesek. Ez egyszerű képlet.

No, a homok a hűséges, senkinek se kellő asszony mintaképe. Marad, el se lehet kergetni. Kiszárad, az igaz, a könnyek után sóhaj és só marad az arcokon, de mire kiszárad amúgy nagyon, új, sok új életet ad. Magába köti a napfényt, mint semmi más. Vigyázat, férfi barátaim, az elhamarkodott, sommás véleményekkel, ócsárlásokkal. A kiszáradt nők sok nagyszerű életnedvet adtak ki magukból addigra, mire erre a homoksorsra jutottak. Legálább a kalapotokat lengessétek feléjük, mint a nagyapám tette. Elköszönt a homoktól este, dolga végeztével, na isten, isten, mondta, holnap

jövünk. Az is igaz, persze, hogy ez a kalaplengetés otthon, a tanyánál már elmaradt, kurta lett. Gyüttem no – ennyi jött ki.

Mindig törtem a fejemet, miért volt nagyobb becsülete a homoknak este, mint nagyanyámnak. Vetélytársak voltak, az igaz, s persze nagypám sokkal többet időzött a homok melegében, mint nagyanyám ölében. Ettől köszönhetett volna otthon is úgy, hogy isten, isten. Miért csak ez a gyüttem no?

A választ csak gyerekkorom végén értettem meg. Bérbe kapáltam a téesz földjein. Homokot. Iszonyú fáradt voltam esténként. Lerogytam a meleg, de lassan már inkább hűsítő homokba, ha fújt a szél, ha belevágta az arcomba a kvareszemeséket, akkor inkább még oda is tartottam, mert nagyon szerettem ezt a hirtelen és végtelen és nagyon vad tisztaságot.

Igaz, nekem nem volt nőm, nem volt még vetélytárs. S mire lett, már túl sok lett. Mint a homoktenger. Ezért csak hevertem a földön, a nőket nem kellett számolni. Csak tudd a tarackot kitépni, ahogy kell.

FOGLYA VAGYOK A FÉNYNEK

Könnyen kiszámítható. Ha a fény egy másodperc alatt háromszázezer kilométeres sebességgel terjed, könnyen kiszámítható, mennyi idő kellett ahhoz, hogy elérjen a szeme fénye. Elérjen és tegyük hozzá: további harminc-negyven centiméterrel belém is hatoljon, a lelkemet tükröző szemem közepébe, azaz a lelkembe. Ez volt az a plusz harminc centiméter, amihez hozzávehetjük az alig két méteres távolságot, amivel előttem állt. Ehhez kellett az a bizonyos fénysebesség-számítás. Az könnyű fejben is, hogy nem tarthatott sokáig, s a szeme fénye már az enyémbe világított.

A fény megérkezését ilyen nyilvánvalóan észleli az ember. De ugyanilyen világosan észreveszi-e, amikor az távozik, tudja-e egyáltalán. Pedig elmenni is ugyanolyan gyorsan fog a szeme fénye, ahogyan jött. De valahogy a világosságból könnyebb befelé haladni, mint elveszíteni e világot, s utána érezni a sötét űrt. Mert az lesz, ne félj: sötét, néma űr. Megfizeted még a fény sebességét. Ha távozik.

Így jött meg, és így ment el az én kedves kis nőm.

PE. 1917

Sugárár

KISLÁNYOM, LELLE, AZ ANGYALOK KÖZÖTT

Éltél a születéstől az örökkévalóságig

Köztünk voltál egy nap és egy áldott éjszaka
Fejed fölé hajoltam, a szemedet soha
Nem láthattam.
Nem volt erőd kinyitni, nem nézhettél rám
Azon a szeretettől könnyet csorgató egyetlen éjszakán
Ahol ki sem nyílt a szemed, és én csak félve mertem pislantani, gyáván.

Lelle, drága kislányom, te, az élet legfőbb sugára
Egyetlen mozdulat élet és halál között, egyetlen napéj
Korai születésed szándéka hallatán lemondtak rólad az orvosok
És édesanyádat azonnal elvesztésedre ítélték, de te minket életre ítéltél
Anya a te kérésedre, melyet ti mindketten, s testvéreiddel mi is hallottunk
Kitartott, nem engedett méhéből, zárta, zárta az anyai burkot
Öt napig szorultatok össze, egymásba bújva, s én az ágy végébe.

Megszülettél, bár tudtad, hogy csak kurta időre, icipici vággyal
Hogy láss bennünket, mielőtt vinnéd tovább jó hírünket az angyalok közé
S rendelkez is egyben, kezdetrendeleltel, az örök kezdetével:
Apám, anyám, nem adott a sors több időt, mennem kell mindjárt
De ígérjétek meg, hogy nem sírtok, nem hull keservvel könny
Mert – ígérjétek – visszavágytok, vártok rám újra, nem csak égi
De földi létemre is. Vártok
És én, az örök lét, eljövök hozzátok
Mert úgy, annyira, oly nagyon szeretlek benneteket, csak ezért sírok mégis egy kicsit...

Néztem apai komolysággal egynapos kislányomat, gépek segítették a másodperceit
Mit megszavazott neki a komor, irigy jövő, mely – gyáva lévén –
Visszafulladt a múltó jelenbe, itt hagyva halálos kísértéseit.
A legszebb lány, akit valaha is láttam, elfér tenyeremben, örökké ott tartanám
De nem érhetek hozzá, műburok ez már, nem az anyai, vérgépek, levegőgépek
Behunyt szemén át is látom, lát, ő az, génem, énem, enyém, a létem.
A Lét maga, múltó, gyönyörű tünemény
Érte, érte, érted élek én.

2009. szeptember huszonnegyedikén dél és a másnapi hajnal között hívó lettem.
Hiszek az emberben, szeretetében, végtelen hatalmában, az örök megújulásban
A halál pusztulásában, az élet mindenhatóságában, az anyák ereje érinthetetlen.
Lellém, kis angyalom
Te csak látszólag hagytál el bennünket azon a hajnalon
Amikor megszörrent a kórházi telefon, ősz ült a halántékomon

Mert mikor abban a percben a lelked elindult az égek felé
Először életemben oda tartottam én.
Mentem, szálltam veled, vittél szárnyaidon, siklottunk villámnál gyorsabban
Csak egyetlen milliomod másodperc volt csupán, még annyi sem az átmenet
Föld és Ég, való és álom között, vittél magaddal, hogy mostantól mindig

Egyszerre két helyen legyek.
Itt a többiekkel, s fent mindig veled.

Így kerültem az eddig mindig elkerült után kapcsolatba az égiekkel
A mindig újra éledő teremtéssel
Mely nem hallott soha a halálról
És ki a halálnak meg nem hódol
És ki minden percben elér a végtelenbe
És ki újra elküld téged az én létembe

Nem hittem Istenben, de valahogy mégis megszületett nekem
Látlak, kicsi Lellém, amint velem együtt ő is fogja a kezedet
S bár szigorú, kegyetlen nagyon, ahogyan rólad végrendelkezett
Édesanyáddal még nála is erősebbek vagyunk, újra megadjuk testedet.
S mert kapcsolatba kerültem az égiekkel születésed és halálod
Összefüggő pillanatában, nemcsak én értem őket, ők is meghallgatnak engem
S most, mikor repülsz felfelé, már el is indulsz vissza hozzánk könnyű dülta szememben

Szeretlek, mert te vagy az élet a halálban.

PICIKÉIM

A szél sodort hozzám ajándékba benneteket
A Nap sütötte rám testeteket, ezt a nagy meleget
S ha elalszik a szememben a botor fáklya fénye
Itt maradtok örök életemnek, ti, apátok reménye

Éltek majd értem is, múltó jövőm egyetlen esélye
Hogy ne szakadjon meg a sziken élők nemzedéke
S ha majd felhők vetnek rátok átkot, fekete árnyat
Sose hagyjátok el a verítékben vajúdó hős anyákat

Most harsog az élet a fogunk alatt, gyümölcs édesen
A hó jege is cukorból van, dunyha alatt szunnyadunk
Ám a boldogság önző, fenn kacérkodik a hegyeken

S míg felsandítunk, örvény, ismeretlen mély alattunk
Halni nem szabad, de már dadog a lét a nyelvem alatt
Hozzád tartom, ki hoztál, emeld szél végtelen fiaimat

Emesét vártam, s Botond jött.

Mit kezdjek a magasan csicsergő, lágyan simogató e-k után ezzel az ökölkerek o-val?
Mit kezdjek az őszanyánk után ezzel a világverekedő buzogányossal, aki megvert jó-
kedvében az Augsburg utáni vérmezőkről Konstantinápolyig szaladt győzni?

FIAIMNAK A TÚLVILÁGRÓL

Nem látom még felém az Istent, éppen hogy megjöttem.
Harsányan rikoltozok, beh' jó is volt ott a Földön lenn.

Túl nagy a csönd itt, se vér, se csata, és kardom sincsen
Néhány ellenség árnya követ, nem hagynak, békét nem.

Áldás, fiaim, élet legyen rátok a világban, a pörgő bolygón
A csillagot igézzétek, ha utánam idegen szív esűf átkot szór

Ha zápor esik rátok a nyáron, forró, meleg
Ha érzitek, arcotokon ismerős a lehelet
Ha a réten éjszaka vidám tücsök – zene – szól
Ha ezüst fény cikázik a gondterhelt vén folyón

Ha a sugarak fénye visszaszáll a szemetekből
Ha gyémánt csillan a zokogó könnyecseppekből
Ha mátkátok kezébe adtok hűségül keszkenőt
Ha fel-felsegítitek az útra az elesett vétkezőt

Apátok csókol a túlvilágról át
A Földre
Le.
Az öreg, akinek nem volt Istene.

ÁJULT RAGASZKODÁS

Egy ájult nő igaz levele...

A ragaszkodás ájult. Pontosabban elájult. Éppen tizenhárom éve és tizennégy napja. (Azóta nem tér magához, azóta nem térek magamhoz.) Az ájulás pillanata nehezen idézhető fel. A körülmények igen.

Meleg nyári délután volt akkor is. A Nő várta a Férfit. Másfél-két lopott órájuk volt. A Férfi késett...

S ennyi elég is a körülményekből, a másfél-két óra belső részleteiből. Itt most a ragaszkodás a lényeg. Pontosabban az ájulás. A Nő először észre sem vette. Ugyanúgy tette a dolgát a Férfi távozása után, mint előtte. Ami elsőként feltűnt neki, hogy napok múlva nem érezte azt a kellemes izgató bizsergést, amikor az újabb találkozásra gondolt. Sőt! Napról napra egyre kevésbé tűnt jó ötletnek egy új találkozás.

Mi a fene van? A késés az oka? Dehogyan – hiszen tudható, hogy a Férfi új megbízásai miatt kiszámíthatatlan most minden... Akkor az a baj, hogy F. csak magáról beszélt és...? Ez sem magyarázat. A Nő mindig is szerette hallgatni a Férfit. Bármiről. A tudást, a hatalmat, az erőt érezte a szavaiban. Akkor az a néhány bántó szó az ágyban, amit persze szokás szerint F. észre sem vett, egyszerűen csak odavetett ezt-azt – miközben vele, rajta, benne volt...? Á, volt már példa nagyobb sértésekre is.

A Nő bizonyára belefáradt az állandó negatívumokba. S ebbe pedig a Férfi fog belefáradni, ezt gondolta keserűen.

Pontosan ez történt. Az új találkozó elmaradt. Egyik jobbra, másik balra, az egésznek vége...

De a Nő egyszer csak észrevette, hogy valaki vagy valami árnyékként követi. Pontosabban vele van. Előtte, mögötte, körülötte. Tudta, érezte, hogy köze van a Férfihez. De hiszen ez nem is él! Viszont nem is halott. Ájult...

Belebotlott. Nem egyszer, nem kétszer. Dühös volt rá és magára is. Belerúgott az Ájultba. Jó nagyokat. Hátha megdöglik! A rúgások hatástalanok voltak... Mi az

ördögöt tegyen vele? El kéne temetni! Elevenen vagy holtan – tök mindegy! A legkülönbözőbb módszerekhez folyamodott, de sikertelenül. Az Ájult vele maradt. És ájult maradt.

Néhány hónap múlva, mikor már nagyon unta a kéretlen, életjeleket nem adó kísérőt, taktikát változtatott. Fel fogja éleszteni! Ha már vele van – mégiscsak több mint egy évtizede! –, és élni akar, akkor hát éljen! Simogatni, csókolgatni kezdte a kezét, a szemét, a száját. Biztos volt benne, hogy ez nem marad hatás nélkül. Bár egy Csipkerózsika-játékban nem ez a tipikus szerepfelállítás, tuti, hogy működni fog! Nem működött.

Több hónapos, sőt már több mint egy éves hasztalan küzdelem...

A ragaszkodás ájult maradt.

S az Ájult ragaszkodó maradt.

Juhász Gyula:

TESTAMENTUM (részlet)

....Hogy még ne értse többé senki sem,
Miért vérzett el lassan a szívem,
Miért volt nekem fájó, ami szép
S a fiatalság tavaszi ízét
Miért érezte fanyarnak a szám
S az asztal végén, vidám lakomán
Mért sírtam én, mint az elátkozott:
Ne értsétek meg azt, ti boldogok!

ÓLÓMÁLÓM

KARVALYOK A KERESZTFÁN

Sötét lírai regény terve

1. A kéjgyilkosnő
2. Az öngyilkosnő
3. A bérgyilkosnő
4. A keresztfa, kiszáradtan

Ezek a nők, egyébként élő, azonosítható személyek, férjük kíméletlen, néma gyilkosai jellemükben olyanok, mintha azt mondanánk, hogy „Vönöckről, vagy Vöcköndről, vagy Zsujtáról, esetleg Zubogyból” jöttek volna. Ezzel távolról sem akarom megsérteni a lakosokat e falvakban, nagyon bántó volna nekik, tudom, ezek igaz helységnevek, igaz emberekkel. Nekem azonban ez a három nő valahogy ilyen: vönöckös, zubogyos Nem tudjuk, mit jelent, de ha halljuk, elnémulunk zavarunkban.

Ezek a nők karvalyok, keselyűk, élnek, repülnek, lecsapnak, belevájnak. Most akartam megírni az ő konkra éhes történetüket, de nincs erőm, elfog a hányinger. Tisztelettel gondolok áldozatukra, egy férfire, aki oly *közel állt hozzám*, míg élt.

Ez a hozzám oly közel álló férfiember nem tudta, amikor meghalt, mikor belepusztult hülyébbnél alantasabb nőibe, feleségeibe, hogy amikorra megint por és főleg hamu lesz belőle, ha hagyja, akkor biza' már hiába tudja. Mára már kissé csalódott ez az ember. Ilyesmi, mint én – mondhatta volna magáról, de nehezebbre esik beszélni a túlvilágról. Egy műkő tégelybe zárva, a jelek szerint sokáig, szétesetten és mozdulatlanul, szűkül a világ. „Nekem most már senki ne beszéljen a táguló világról. Kint kopik a festék a nevem bevéssett helyéről.”

Gondos Tomi, te élettelen és élhetetlen alak, drága bátyám!

Hogy is volt, te jó isten?!...

Éppen ezt akartam elmesélni Tomiról, de félbe maradt az egész. AMINT ÉS AMIKOR rá gondoltam, kiégtem én is. El kellett hagynom őt az írásban is.

Csak töredékek maradtak...

Karvalyok márpedig vannak, csak halotti jog nincs, idézte szabadon, végső, keserű felismeréssel a könyves királyt a kéj-, bér- és öngyilkos nő stricije a nője által barkácsolt a keresztfán, miután meghalt. Karvalya belőle is falt egyet.

GROTESZK, RÉM, ÁLOM

Mint gerle búgnék, új hajnalt köszöntve
S mint rigó, a derút magas hangon énekelve
De mellettem az álnokság véres szemmel alszik
Forgolódik a néember, az álma sem bírja el őt, e kint

Csak még egy percet adj, reggel, a teljes, korai csendet
Csak míg a nap pirkad, és égőn reám mutat a házak felett
Mert utána zaj, szózápor szakad ki a lucskos, izzadt párnából
Üres nappalom görnyed majd a rosszul választott szuka átkától

Lötytyedt hús, horkolj vadul mellettem, csak a szemedet ne lássam
Hagyd tisztítanom a sebemet, mert megtúrtelek ma is a hites ágyban
A mérég, mit a tűrés csepegtet belém, hat már, üszkösek a friss sebek
Aludj még, néember, és gyermekeim ne lássák apjukon, milyen a rettenet

Ám ébredsz máris! Oson csak kezdetben a szó a szádon, mi van, vén fallusz?
De szaporázni kezdi lépteit az ocsmány: „Megdöglesz ugye, saját magadba fűlsz?”
S mire feltérdel, csákányával a halántékomra sújt, főztél már kávé, vagy nekem kell?
S a porontyaid miért visítotak ma reggel – én osszam ki a regulát, vagy te, te vén seggfej!?

ESIK AZ ESŐ A SZEMEMBE

Az ég szürke fátyol, unalom, kiégett táj
Köd lóg le a fákon.

A föld most is sárban, sírban nem nyílik a zöld
Szenny virít az árban.

A szél gyáva, félszeg, nem jut tisztult viharra
Hörgés lesz az ének

GUBCSILAJOS

Nyelvemre zár kattant, néma lett a vágy, a szó
Kínos összhangzattan

„Tartanám a fejem” – sutyorog egy öreg tölgy –
„De nem fakadt rügyem.”

Szivárvány szemem ládd, lúgos latyak csepeg le
Szétmállott boldogság

Ördögdal a mennyben, halál-lagzi a földön
Mi éltet még engem?

VIGASZ NÉLKÜL SZAKAD RÁM

A múltkor, mint mindig is, kiszakadt az ég
És mindig, mint ekkor is, rám bőven szakadt
És alattam, a romok mélyén egy kis feleség
Ki, hogy ne lásson, szeme elé tartotta fiamat

Hónapok teltek el, s hallik még a baj, vinnyogás
Izmaimban lomhán csuklanak össze a sejtek
Könnyek között is látszik, nagy itt a horpadás
Az asszony követnek küldte hozzám a gyereket

Apa, keljél fel,
Apa, kenyér kell
Apa, ne menj el

Apám, kellesz még
Apám... Én? Részeg ég.
Minek ide feleség?

ÜRES A POHARAM

Méz csorgott a poharam szélén
Nedűt cseppentett ajkamra a lány női test
Hancúroztam eleven babám ölén
Aztán eljött a kormos, a kéretlen, öreg est

Unalmas, szürke por lepi be az utat
Most minden irány a kocsomák mélyére vezet
A fények, mik vittek, a szemembe szűrnak
S a dérből hiába keres utat az égre az ihlet

Elértem a régi vad tivornyák helyét
Ordas barátok lökik felém a telis-tele üveget
Még utánam küldöd a csókok neszét

De én nem tavaszt éltetek immár – a hideg telet ébresztek
Üres a poharam, lecsorgott a nektár
S a nőm helyén egy holtrészeg nap vár

SÍRON INNEN

Még a jég is meleg a szívekben
Vérben veti fehér, kemény szikráit
S ha megáll az élet néha bennem
Átnyújtod nekem lélegző kristályaid'

Még a sötét is fényt rejt magában
Ne félj a pokoltól, ha rád már csak az vár
Vergődök az ördög vasmarkában
De az égen a szemed villan: a szívárvány

GUBCSI LAJOS

Még a sír is feltör a föld alól
Halmán élénk virágok hajolnak a napba
Még a halott is teérted dalol

S szívemből szól halk, rekedtes hangja:
Érted is dobog a túlvilág
Simítsd meg szeretőd sírhalmát

ORGIA-NOSZTALGIA

Csönd, csücsül a múlás
Halványodik a vér
Holt, halkuló sötét
Súgja, hogy elmentél

Elgáncsolt szerető
A virág penészben
Szemérem, ajak, múlt
A tölgy is letérdel

Az erdő elfonnyadt
Messze lápok tüze
A lélek avar alatt

Kihűlt nőm bús fénye:
Testeddel másé vagy
Pusztítod vágyamat

AZ ELV – A SZOCIALIZMUS ALLEGÓRIÁJA A MAGÁNÉLETBEN

Apa, fiú, szentlélek nélkül

A fiú azt mondta, nem temeti az apját. Nem járul hozzá semmivel, nem tesz érte semmit, nem is kell megvárni a temetéssel, míg külföldről hazaér.

Ez nála elvi kérdés.

Hányszor hallottam! Ez Elv, elvtársak, ez elvi kérdés, itt nem engedünk!

Tartotta a fiú a szavát, bár a temetésen részt vett, mivel azt rá és hazaérkezésére való tekintettel egy héttel elnapolták. Isa por s hamu vagymuk állapotában az apának már semmi sem ártott, az augusztusi-szeptemberi meleg se, kibírta a nyomozást, a hamvasztást, kibírta a fia külföldi útját is, összesen 6 hetet bírt ki. Tényleg, szívós ember volt az halott életében is, kiskun konok fajta, elment, a maga hibájából, hát úgy vélte, rossz szava nem lehet.

A fia is konzekvens volt, nemleges válaszai – az Elv – már régóta áthatotta minden tettét, még apja életében. Még akkor, amikor élt az apja, kitagadta az apját.

Ez persze nem úgy történt. Csak nem engedte fel a lakásukba, ahol a fiú jól megérdemelt kis családjával élte tehetős életét. Csöngetett a fater, látni akarta az unokáját – talán a fiát is –, nyomta a biztonsági záras ajtó fentről irányítható zárát, de fent mindig az erősebb van, ő lent maradt ahányszor. Ilyenkor könnyezett, a fentiek véleménye szerint – akik a konkrét könnyekről mit sem tudtak – a sör jött ki a szemgödörből, nem a könny. Aki ért a sörhöz, ilyent nem mond, a sör nem könnyezik, csak meggyötör borra sör sorrendben.

Nyomkodott a fater szívósan, soha nem hitte volna, hogy valaha valaki az életben kizárhatja.

Az Elv! A fiú úgy vélte, hogy az ő apja iszik – ivott is –, ezért kitagadta. Nem ment közjegyzőhöz, csak nem nyitott ajtót. Az meg aztán végképp nem fordulhatott elő, hogy az apja lakásán ő akarna ajtót nyitni.

Így teltek az évek, a fater ki tudja hányadszor is megnősült. Történt ugyanis, hogy egy serpincében teremtett magának új honi státust egy serkimérő – mást nem kímélő – nő, azon időkben, amikor még szó sem volt státusz-törvényről, amikor még férj kellett egy jó állampolgársághoz. A horog beleakadt a fater szája szélébe, visitott egy kicsit, de azért mégis férj lett, míg meg nem halt.

Ekkorra már régen kitágadta őt a fia. A lánya tagadó hajlamáról nem tudunk semmit. Hallgatott, az biztos, de hogy mi bújt meg a hallgatás mögött, szégyen, gyalázat, vagy mi más, senki nem tudta meg.

Így, kitágadva halt meg a fater, akkor már a seres nő is elhagyta, mert a fater seres dühében kidobta a seres nőt.

Egy hétig nem is tudták, hogy meghalt, annyira kitágadta mindenki. Feküdt egy kórház jéghideg vermében egy hétig, s azt sem tudták, hol van. Annyira futotta, hogy jelentették a rendőrségnek, hogy nem jött haza. A fiú nem tudott semmit, a lány nem tudott semmit, a seres már régen másba mérte a ...

Végül persze meglett, mert a rendőrség nagy szégyenére el kellett rendelni a legmagasabb fokú keresést. Akkor aztán meglett.

Egyébként kitűnő diplomata volt, a titkos hírek szerzése nem állt távol tőle soha. Milyen furesa, addig szerezte titkosan a híreket a nagyvilágban, mígnem oda jutott, hogy a legközelebbi hozzátartozói azt sem tudták, hol van egy hétig, másnak meg végképp nem hiányzott, a legkevésbé a nagy titkos hivatalnak a hírek világában: még ott se érdekelt senkit, hogy hoppá! Egy jó emberük mintha nem lenne meg!

Tényleg. A legmagasabb fokú rendőrségi nyomozás kellett ahhoz egy hét elteltével, hogy megtalálják ugyanazon kerületben, ahol lakott, ahol a kerületi rendőrség “kereste”, ahol tehát a kórházban jegelték az árva, sokszoros férj típusú embert.

Mondom is mindig mindenkinek, ha tehetem: ne tagadd ki az apádat, fiam, mert egyszerűen aztán fogja magát és eltűnik, és meghal. És akkor hogyan fogsz vele kezét?

A szentlélek nem volt jelen ezen esetben az apa és a fiú majdnem-hármasában. Mentségére legyen mondva, hogy a fiú a szocializmusban szocializálódott, ahol győztek az anyák, ha – mint ez esetben – valaki másért elhagyták és szétszedték darabokra a (volt) férjüket; s mert a fiú azt látta az anyától, hogy az apja darabokra szaggatható, még bele is lehet rúgni a darabjaiba, nem kellett más, mint hogy egy kicsit feleseperedjen, anya után szabadon alakulva felnőtt fiú legyen belőle. Innen már csak egy lépés, hogy az imígyen szocializálódott gyermek azt mondja: nála elvek vannak.

Elv, hogy nem áll szóba az apjával.

Elv, hogy nem foglalkozik a temetésével. Sehoggy se.
Elv eram.

Ekkora nagy gázember voltál te, kis, halott barátom!?! Legalább pihend ki magadat békében, ha már ennyi elv kísért szomorú utadon!

Ui.: Üzenem, hogy a seres nő végig azt mondta a hagyatékodért fogat csikorgatva, hogy ő bizony veled élt, dehoggy akart elválni, dehoggy hagyta magukra gyerekeidet. Hogy ő bizony azon a héten, amikor te már jegelve aludtál, ha személyesen nem is, de lelki kontaktusban vigyázott a kicsi gyerekeidre, a korábbi házasságodból születettekre, akik egy héten át várták haza az apjukat, s anyjuk már régóta halott lévén, azt hiszem, nagyon várhatták azt az apát. Téged. Ha majd egyszer találkozol a serkimérő arával – tudom, hogy találkozol –, dobd le onnan.

NINCS MUNKA

Tetralógia-terv

Előszó

Liberalizmus legyőzé Libertatet – Erkölcs a gazdaságban

I. Semmi sines úgy

Érték és becsület nélkül

II. Nincs munka

Csak lét, nem élet

III. A (para)dogma halála

Paradigma váltás

Élet, érték

Utószó

Farkasbirodalmat a farkasverembe

A kisebbségről: a szegénység, az elesettség, a reménytelenség – kisebbségi létében ez a többség; s ehhez képest másodrendű a homoszexuálisok önmutoató kisebbsége; a hatalmi pozíciókat a XX. század második felében megszállva bitoló kisebbsége a médiában, külkereskedelemben, bankszektorban, a nemzetközi kapcsolatokban – ez ugyanis monopolista visszaélés a hatalomfölénnyel, ami tankok, ávosok és pénz-Moloch hatalmaskodására épül, miközben folyamatosan sajnáltatja magát. Az ő panaszukkal való (ön)ámítás eltakarja azt, hogy nekünk a valóságos problémákkal, a nincstelen milliókkal kellene foglalkoznunk.

Fiatal barátaimat nem érdeklik az elvi összefüggések morális síkjai:
fő lelki motívumuk a pénzben kifejehető, pragmatizmusba beoltható könnyű vér
(bér helyett)

A mosóapák korán halnak.

Egy aszkét azték a Duna mentén (**cigánysors**)

LÓ SORS, JÓ SORS

Fogam között felhabzó lóablám vicсорít
S a fülemben azt súgják, nyeríts még kicsit

VALLÓ MÁS

Szeretem a hűséget
Mert nem visel szeplőket
Szeretem örök nőmet
Testében az enyémet

Méhében a gyermeket
Kikkel megáld, ha szeret
A forró, az önfeledt,
A rám csorgó nedveket

Álmod hozó kezedet
Megnyugvásban lelkedet
Felém nyíló szívedet
S ha rám hajtod melledet

Szeretem, hogy szeretlek
Engedd rám a könnyeket
Tárd ki újra szívedet
Mert nélküled nem lehet

ŐRÜLT ÖRÖM

Most rémálom gyötör, elveszíthetlek, elhagysz, nem is voltál
enyém csak a fájdalom maradt, a kínzó kételkedés, s mit adtál
elporladt, szétmállott a kezemben a soha nem volt szeretet.
Nem álom már, valóság ez, árnyat láttam, lékre léptem, nem mehet
így tovább, egyszer égbe emelsz, s levetsz magadról, elázott, ami ép volt.

Vallanám, hogy szeretlek, de hazug ez a szó is, mint minden, mi mára holt
s mikor magadba szorítottál, s a szívem kigyulladt, az is csak hazug ámítás
hideg szemedben hazugság, s értem: kit most ölelsz, nem én vagyok... valaki más.
Nem tudom, őrijító, iszom-vedelem a számba hulló édes nedűt, esőköd zuhatagát
s közben érzem, érzem, érzem, megérezem, megérezem romlott nőm végső árulását

Őrület ez, rettenet
Megvadulva reszketek
Szorongatom kezedet
S a gyűrűmet elveted

Múló nőm vas szívében
Szétfoszló volt lelkében
Nem él már az Istenem
Elveszett reménységem

ZAJTALAN BAJ

A nyomorult párának a Föld a Szörny
Leköpött képébe öklével ver a közöny

JÁRDASZEGÉLY, ÁRVA SZEGÉNY

A HAZA VÉGVESZÉLYBEN! – MONDTA BE A RÁDIÓ

Szüresölgeti, amit hallott, *haza*, s eszébe jut
A kanala: enni ki adna ma
Ha nem volna jó nője, s otthona
S az út menti gallyvárig négykézláb elfut

Haza, haza, mielőbb, ordít az éhség s a kín
A kis fazék gőzölgő mámora
Puhára főtt, húsos csont ragyog ma
Hajléka meleg, mint tyúknak a szalma, a szín

Görbe hátú kis öreg mama, tán harmincöt éves
Főz, mos az úrra, az utcai koldusra
Deszkák közt jól élnek, és a tető mindig fényes

Aszott életek, nejlon halálok hosszú sora
Isten félrenéz, tályog tátong a testeken
Lerázott remény, nincsen helyed e nemzeten

ÉH

Sárba, ha süllyed a légies láb
S a távolba, ha mered a remény
Ha a fény helyén reszket a sötét
Hívd a szíved, s elmegek hozzád

Nem mézes a világ sós könnyek között
Rémítő, mikor kialszanak a lámpák éjjel –
Sóhajt a lány testében kiháló, alvadt kéjjel
S a szemében ömlő fájdalom gyöngyözött

Rángatjuk testünket felfelé a lajtorján
A lépcsőkön megannyi ismerős gébed
Mennének égig, gázolva egymás sebes hátán

S alant kihűlni hagyták a vérző szíveket
Üres a gyomrom, étkem nincs, csak vétkem
Rossz téged örömhányban látni halni éhen

BUJDOSÓ SZÓ

Meglopott, hazug szó
Kétszín' lett a zászló

Nem maradt hit, fehér
– fagyos zöld, verés-vér

Mint testen a kelés
Beteg az ébredés

Járdaszegély, árva szegény

Hadak útján alom
Könnyben ázó álmon

Vége rég, még sincs vég
Csábít a messzeség

Délibábos égen
Felfénylik a népem

A KIVERT ROSSZ ÁLMA

A koldusok kinevetnek, lötyög rajtam lopott ruhám
Két mocskos néember a sarkon vihog, hi, sárral dobál
Kutya voltam, jó, a hangom ma csak ócska vinnyogás
S a seprűről rám rázza a havat az utálkozó portás

Én vagyok a legnagyobb szabadság – de kéne még egy cella
Sötét, meleg, a foglár rossz kedvében csakis belém rúgna
S e simogatás, mint a cáfolhatatlan fizika, az erő áldása
Végző ívet szabna utamnak: repülnék a vágyott pokolba

Hagyatékom éktelen: hányásom ím az utcán, a gyomrom ég
S egy földhányás még a temetőben, nekem itt ritka lett a lég
Örököltém két jó szülő, de ők is únták, kihaltak rég

Nem hagytam gyermeket, minek a sok hiú reménység
A koldusok se nevetnek már, meguntak a bitangok
A kutyám megették, lásd, ott az elhagyott friss csontok...

KORMOS NAP

A békénkben háború dúl
Az erős a gyengében túr
A gyáva bosszút kiált
A mának mindenki árt

Védtelen a vértelen
A világ embertelen
Anyánk nem szül gyermeket
Apánk kivert ebbé lett

Elfogyunk, mi fagyottak
Merev holt a gondolat
Rab lett, ki lázadt egykor
Pénz habzik a szájpadráson

– *Ránc, ránc, eszter-ránc, gyerek!*
Az agg ősz fej pityereg
A jövő hamar kimúlt
Kimart lelkembe nyúlt

Jajveszékel a népem
Lyuk tátong fenn az égen
Könnyből nem lesz lajtorja
Akaszkodjunk madzagra

Akasztanak kötélre
Jégcsákányt a szívekbe
Szemfedőnk piszkos-szürke
Kutya se jár temetőnkbe

Járdaszegély, árva szegény

Vonyít ránk a telihold
A Nap arcunkba kormolt
Mégvakult minden csillag
Bűzlik az éterillat

Ez itt a Föld, maradék
A szánk a kínoktól kék
Szó, fulladj a torkomba
Szellemünk omlik porba

METSZŐ, GÚNYOS HIDEG VAN NÁLUK

Fagyottan, csikorogva lódul a villamos
A fészker sarkában üres fecskefészkek
A hajnal kormos, nappal se lesz világos
A hideg városban visszakozót fújna az élet

Néma sorok állnak a lucsoktó közepén
Járdaszigetek, járókelők közös tömött vacca
– Nézd az öreget, hogy alszik, kiált egy legény
Valaki álmélkodva hull le a piszkos óra

Égre emelt kérdő tekintetek égő szemek helyén
Jöjjön el a te országod, ez itt nem lett az enyém
Kopott kabátban, hóna alatt molyhos a szabadság

A végállomáson egy asszony számolgatja sorsát
Költők sora vergődik a kérdéssel, mi a forradalom
S a főváros sárgára vizeli magát a lucskos havon

KRISZTINA KERESZTJE

Krisztina bizony elmúlt negyven éves. Nem volt olyan csúnya, mint amilyennek belülről érezte, de csúnyább volt, mint a hébe-hóba bókokban. Azoknak az volt az ára, hogy szépítsék a valót, cserében egy-egy órára feltámasztották Krisztina lagymatag életnedv tempóját.

Talán, így utólag, nem kellett volna megismerkednie még egy futó percre se a jóképű fiatal biztosítási ügynökkel. Akkor most nyugodtan és önfeledten nevelhetné a fiát, akinek az apja – a szemét – nem nyert volna pert a bíróságon, ahol teljesen elsikkadt a lényeg, „a szemét” biszexuális vonzalma. Két fiatal – a fia és a szeretője – elvesztése és a vizenyős, trotty hülye ex-férj totális győzelme elszívta Krisztina élettartalékát, szerinte örökre. A fia egy biszex buzinál, istenem, csak mert pénze volt jó ügyvédre.

Kinézett az ablakon, a villamos zaját nem is hallotta, valaki lentebb rikácsolt, a szobában egy hatalmas úr dülöngélt részegen, olyan hatalmas volt, hogy félni kellett tőle: lök rajta egyet az ablak előtt, egy jó nagyot, amilyentől az emberek néha meg szoktak tanulni repülni. Hátranézett, de csak összevisszaságot látott, és az sem volt teljesen világos, hogy rosszul lát-e, vagy tényleg káosz van a sötét háttérben. Megszokta, hogy sötétség veszi körül mostanában. Kiirthatatlanná vált a saját setétsége.

A fia volt az egyetlen három éven keresztül, amíg fenntartották a formális házasságot. Bár már akkor is tudta, hogy a férje gyanúsán másfelé kalandozik, eltűrte a megalázó állapotot, csak hogy a fiút zavartalanul nevelhesse. A gyerek azt hitte, hogy az apja egy fiúkollégiumban tanít az ország másik részén, ezért jár ritkán haza, s ha jön is, valamelyik tanítványa kíséri, tanulmányi okokból. Három év szabadság, s a végtelen hit, hogy ez mindig így marad.

A biztosítási ügynök belépése a képbe ennyi év után kézenfekvő volt. Az ügynöknek ő volt kézenfekvő, mint később kiderült, sok más is elfért abban a kézben, a kis kellemetlen fertőzések bejártak néhány riadt női ölet, anélkül, hogy az eredet forrása kiderült volna. Beleszeretett és elhitte a meséjét, hogy ő egy szülők nélkül felnőtt, anyai szeretet nélküli nagy gyerek. Neki azért volt kézenfekvő az ügynök, mert zajtalanul tudott szeretkezni, a kicsi soha nem ébredt fel. Az ügynök nagyon

jóképű volt, izmos, kigyúrt, és a zajtalanság oka mindvégig közös titkuk maradt: lényegesnek nem volt nevezhető a szexuális teljesítménye. Egy erős anyai ösztönökkel rendelkező, fiát nevelő, biszexuális férj által megalázott nőnek már sok minden egyre meggy, erősen, magának bizonyosságul szorongatta az ügynök kigyúrt lábszárát, combját, a többi pedig tényleg méltán maradt néma élmény. Teltek az évek, éppen három.

Férjét kirúgták a kollégiumból, mert híre terjedt, mit tanulnak a tanítványai tőle. Hazaköltözött teljesen, az ügynök halovány sóhajait száműzni kellett a házból – 0:1 –, s most már mindene a fia maradt.

A férjnek is. S mert annyi szegény után már egyik oldalon sem számított semmi, megkezdődött a háború a kicsiért, aki ekkor már 15 éves volt.

Felejtjük el a bíróságok hozzáértését, az ügyvédek etikai mércéjét, a tanúk gyámoltalanságát – mert hogy egyik se jött el a volt kollégista gyerekek közül, az ottani tanári kar pedig elfogultságot jelentvén eleve kivonta magát –, feledkezzünk meg a kisírt szemű, fiukat bármi áron megtartani akaró anyák vagdalkozásairól s ennek visszataszító hatásáról egy bíró előtt. Mert a lényeg a vég: az apa azzal nyert, hogy a fiú felnevelésére a bizonytalan egzisztenciájú és idegzetű anya ebben a gyerekkorban már nem alkalmas. A fia pedig nem mondott senkiről semmit.

Állt az éjjel szemben, széttárta a karját, mint aki Jézushoz fohászkodik, úgy érezte, a kereszttét rajzolja a sötétbe, ez a póz kivette minden erejét, a helyett, hogy megadta volna. Állt széttárt karokkal, a háta mögött rumos üvegek sora, ott téblábolt az előbb említett úr is, most már teljesen el volt foglalva a láthatóan rá váró feladattal, tudta, hogy betölti, csak még várni kell a nő rituális gyakorlataira. Megállt az úr egy pillanatra, várta, hogy a gyógyszerek hatni kezdjenek a nőben – hányilyent látott már!, mindjárt elhánnya magát, miért kell neki mindig betölteni önmagát önmagával!? –, gyanakodva nézdegélt, hogy mikor kezdik már el, csak nehogy elmaradjon mára!

Mint tegnap is. A nő olyan részeg volt, hogy visszabillent a párkányról, egyenesen bele az úrbe, bele az ölébe. Mit kezdjen vele?

És nézd! A nő megint visszazöttyent. Már csaknem kint volt, libeggett, és mit ad isten, vissza. Az istenit, ennek már sose lesz vége?

Feltápászkodott. Olyan sok könnyet vesztett az elmúlt három hónapban – a fia elköltözött az apjával egy másik városba –, annyi élet csorgott le az arcán a földre, hogy sírni egyáltalán nem akart már. Csak így szépen, szárazon, ha annak lehet nevezni a liter rum utáni helyzetet. De annak lehet, érzi, hogy nincs belül semmi, reszketni sincs ereje, vonszogatja magát a földön, az üvegek alján mindig akad tartalék. Jó szomszédai vannak, látják, mi van vele, talán tegnap este is látták libegni, de nem zavarnák meg semennyiért a nyugalma. Szólni se szólnak, nemhogy benézni... S jól van ez így, így van jól, kettesben, mondja az úr, összeszedi magát levert unalmából, odaszédeleg az asszony mögé, felsegíti, már állnak is, szépen lehajtja a szoknya szélét, lehúzza a blúz ujját rendesen, felsegíti a radiátorra, fújtnak egy kicsit, majd egymásra néznek és... hát!

ÉNEK – KARÁCSONYI REMÉNYEK

Fehér hó hull, száll le a szememre
Hófehérben ég-e még a mátkám lelke?
Pihe, lágy, egy mosolygó pillanat
S a lány hopp! eltűnt a vágyam alatt

Kint farkassal ordít jajt a hideg
Bent forró kéjt ébreszt a testmeleg
Egy pillanatnyi volt csak épp ez a lány?
S miért hozzám űzi rossz titka, a magány?

Télen találtam rá. Már a tavasz közeleg
Elfagy-e a hó alatt a ki se nyílt virág
A lelkét soha sem érinthettem meg

Hideg napokon reményt, fényt ki ad?
S az ágyakat az álmokban ki veti meg?
Álmodat az ágyamba nem terítheted

Vigyázz, messze vagy

Koptat a messzeség, fenem az életem
Elveszi, mit adott, nem vágyom kedvesemet
Pedig hogy várna még szegény, élj éj, égess kéj
S a párnáján két könny közt nem ébred remény

Juhász Gyula Testamentumából:

...Nem a pacsirta fontos, csak a dal,
Mely a nem múltó, szent összhangba hal...

amire válaszom:

A pacsirta érdekel, nem a dal
Fájdalmában dalába belehal

SÖTÉTBEN

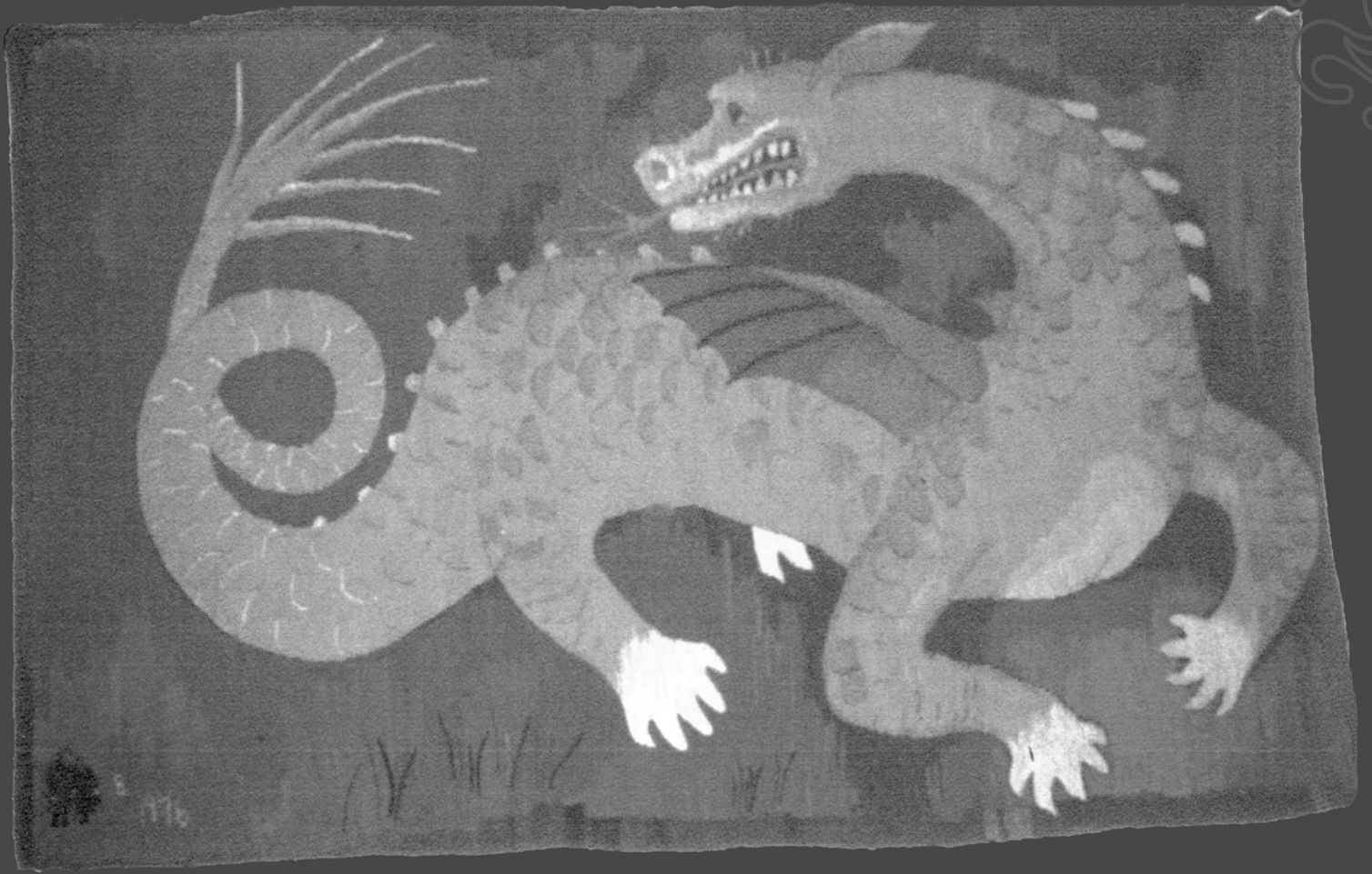
Jöjj, szörnyű éj, álmok, kínozzatok
A békém karja lehullt, bitóra húzzatok
Sötétség lett az úr, kuncognak a vakondok

Jöjj, kínzó kéj, rémek, robogjatok
Kormos jövő, fekete hajnal s nappalok
A szívem helyébe tátongó űrt hoztatok

Jöjj, sötét fény, immár megvakulok
Szememben élet csillogott, rajt' most hályogok
Elfogytam, mint életfogytiglan a rabok

Jöjj, kis nőm, simíts, feleségem, add babám
Méhedben a hatodik. Keres, hol az apám? -
Ott, hol a kárhozat helyén kitisztult remény vár

AZ ÁLMODOZÓ TETTEI

*”Minden idők császára, a kis Bonaparte
Áthallások*

A TÖRTÉNELEM KISZÁMÍTHATÓ LÉPTÉKE, AMIKOR A PÉNZ A ZŰR

Kétszáz éve, hogy a francia forradalom védelmének jelszavával Napóleon átszabta Európa térképét, s látszólagos vereségétől függetlenül megteremtette a ma Európájának alapjait, és egy visszavonhatatlan világot, mely az új, akkor megszilárduló Egyesült Államoknak is teret engedett a polgárállam önállóságához.

A Code Napoleon szervezte a világot. Festők és írók serege szőtte a Napóleon-legendát.

A francia forradalom ezeréves középkori, hagyományos, arisztokratikus, feudális-egyházi világot zúzott szét a barikádokon. Anarchiába és terrorba kergette önmagát a feneketlen feladattal. Ezer évet nem lehet büntetlenül leváltani. S ha mégis, ára van: a likvidálókat likvidálják, még a zseniális Napóleonnak is el kellett száradnia Szent Ilonán.

A mű azonban elkészült, bár az alkotók feje fűrészporos kosarakban s egy kopár sziget gödrében pihent. Leváltották a történelmet, mégisesak.

Mert ami ezután következett, az máig tartó új korszak. A tőke: a pénz osztatlan hatalma lépett a pallos és joga, a jus gladii; a kardél és az ágyútűz; a Grande Armée és lovasrohamai helyébe.

A XIX. századé a történelmi jog, hogy elvégezte ezt a munkát. Napóleon után csak száználmas restauráció vegetálhatott egy kis ideig, 1848 európai forradalmi után csupán átmeneti uralkodók következhetek Louis Bonaparte, a véres kezeit mosó Ferenc József, a német Vilmosok személyében. Már nem az ő nevük számít, hanem kortársuké, Lincolné: a vérdinasztiák helyébe a választási dinasztia lép. A múlt század idusa elvégezte a takarítást a történelmi változás előtt.

S e változás robbanásszerűen volt jelen a civilizált világban, annak két fő színterén, Európában és Észak-Amerikában. Mintha csak egy nagy varázsló vezényelte volna a folyamatokat, Beethoventől tanult teljes összhangban. Amerika 1860-64 között véres polgárháborúban emelte a vesztesek végeláthatatlan tetemsora fölé az erősebb által diktált egységet. Ugyancsak a 60-as években minden nagy európai ország hatalmas államot épített fel: az angolok a gyarmatok fényében úsznak; a németek kihagyják az egységből Ausztriát, hogy vitathatatlaná tegyék: itt porosz–német hatalom nő nagyra; az olaszok római kori léptékkal egyesítik az egykori dicsőségéből másfél évezredre széthullott Itáliát; a magyarok megkötik nagy alkujukat az adáz ellenféllel, a Habsburgokkal, s hamarosan átveszik a monarchia de facto vezetését: a világ legnagyobb méretű gazdasági boomját produkálja a 300-350 évig leigázott közép-európai hatalom – s ennek révén a Habsburg-birodalom is időt kap arra, hogy (a németek, a hajdani birodalmi együttműködés nélkül is) még kártyákat osztthasson Európában. Ezek a politikai változások csak alig 10 évvel előzték meg azt az óriási gazdasági fejlődést, amelynek nincs példája az emberiség történetében, s amelyet Párizs, Bécs, Budapest, Róma, London, minden újonnan életre kelt amerikai város mutat ma is: megszületett az örökös arcuk, a nevük. Megszülettek a nemzetek.

S az a bizonyos nagy varázsló, a harmónia nagymestere tényleg élt: Tőke volt a neve. Kimutathatatlan, hogy az említett nagynemzeti változások, a nagy hatalmi térségek politikai-katonai kialakítása volt-e az ok, az adott-e teret a tőkének. Avagy

a pénz szervező hatalma kényszerítette a vezérlő politikai erőket a neki kívánatos terjeszkedésre, tér és szabadság kialakítására? Netán ezen erők már eleve a tőke – rejtőzködő, még meg nem nevezett – képviselői voltak, amikor végrehajtották a politikai-társadalmi reneszánszot: az újítást, melynek középpontjában az ember állt. Az építő, a kizsákmányoló, a habzsoló és féktelen, a tehetséggel és erővel megáldott ember, aki egy, egyetlen egy sikeréhez, hogy az elegendően nagy legyen, elpusztít száz másikat?!

Itt tartunk most is. Nincs semmi újdonság a XX. század történetében, csak a méretek változtak. Mert persze a két világháború pusztítása minden korábbinál nagyobb erővel osztotta újra a hatalmat. Mert persze Hiroshima bombája nem hasonlítható semmi máséhoz. Az atomkor, a holdra szállás, az elektronika (és még inkább a nanovilág) hihetetlen gyorsan jelentenek új sikereket az emberiség életpályáján – de a lényeg maradt: szabad fesztelenül, megveszekedetten és gátlástalanul széttiporni a gyöngébbet, ha hamvain még erősebb tűz keletkezik; hamvain, a testek elégetésével is, akár. Égjen a nagy, örök tűz: az erő dicsősége. Az erő szabadsága.

S a tétovázók is fel kell, hogy ismerjék: a világnak most olyan a szervező elve, hogy az értékek nem közvetlenül nyilvánulnak meg, nem testközelenben méri össze erejét esztétika, etika, még az emberiség sem, hanem csak egyetlen közös mércén keresztül, s ezt a mércét mindig használni kell, mert személyed se mérhető nélküle, mert ha van is személyed, nélküle nincs. Ez a pénz. Brutális, hiszen akinek van, azé minden, s saját eltorzult képzetében ő maga egyben minden is. Akinek nincs, az semmi. S e világ ezt sulykolja. **Akinek van!**, ezt ordítja a füledbe, hogy meg se próbálj más szabályt hallani. Lehetsz ostoba állat, ha pénzed van, te mondd meg, ki az ember.

Ez alól csak egy kivétel van: aki leköpi őket és a kegyetlen-primitív szabályukat. Akinek maradt erkölce, esztétikuma, embersége, s megveti a pénz moguljait, erőszakszabályaikat, ami „játék”-nak neveztetik. Sokan vannak ezek a bátor és önálló harcosok is – ők azok, akikért érdemes embernek lenni. Nélkülük csak annyi történt volna, hogy az öldöklő öröklés helyébe a vértelen rablás lépett.

Velük azonban maradt egy darab (v)érsző, tiszta szív.

Az alábbiakban *Georges Lefebvre Napóleon-könyvéből* gyűjtött idézetek, a mára gondolva, megjegyzésekkel. L. Gondolat 1975:

„A jövő megmutatja, nem lett volna-e jobb a föld nyugalma szempontjából, ha sem Rousseau, sem én soha nem létezőnk.” – Mondta Napóleon 29 évesen, még az elején, az egyiptomi győzelem idején.

Az intellektualizmus bizonyos ritka pillanatokban még legélesebb formájában is jelentkezik benne: a személyiség megkettőződéseként, mint az embernek az a képessége, hogy kívülről lássa magát, és elmélkedjék saját sorsáról.

Tudja, hogyan kell felhasználni az érdeket, a hiúságot, a féltékenységet, sőt a becsstelenséget is. Látta, mi mindenre rá lehet venni az embereket, ha felkeltik becsületérzésüket, és mozgásba hozzák képzelőerejüket.

Pedig csak a kivitelezésben realista. Él benn egy másik ember is, bizonyos hősi vonásokkal. Legfőbb becsvágya a dicsőség:

„Csak az utókorban élek”; „a halál semmi, de legyőzötten és dicsően élni annyi, mint mindennap meghalni.”

Nagy példaképei – Nagy Sándor, Caesar, Augustus, Nagy Károly – megtermékenyítik a képzeletet, és valami kifejezhetetlen varázst kölcsönöznek a tettnek.

A realista azonban nemcsak az eszközöket rendezi el: célját is a lehetőségek számbavételével határozza meg; s ha képzelőereje és a nagyság iránti vágya hajtja is, tudja, hol kell megállnia.

Annak ellenére, hogy szelleme oly pontosan meg tudta ragadni, Napóleon elszakadt a valóságtól; ezt nemcsak természete magyarázza, hanem származása is. Franciaországba érkezve idegennek érezte magát – de beolvadt a francia nemzetbe. Arra azonban már nem volt ideje, hogy beilleszkedjék a francia közösségbe, s annyira magáévá tegye nemzeti hagyományát, hogy saját cselek-

vésének törvényét és korlátját lássa a francia érdekekben. Maradt benne valami a gyökértelen emberből. A deklasszáltakból is: nem volt sem egészen nemesember, sem egészen a nép fia, szolgált a királyt és a forradalmat is, anélkül, hogy kötődött volna akár az egyikhez, akár a másikhoz. Ez tulajdonképpen sikerének egyik oka volt, mert így könnyűszerrel emelkedett a pártok fölé és lépett fel a nemzeti egység helyreállítójaként.

Parvenü katona volt, a filozófusok tanítványa.

A hatalom akarásának tündöklő és rettenetes magányában a mértéknek nincs többé értelme. Az ideológusok azt hitték, hogy az ő emberük, és nem sejtették benne a romantikus ösztönzést. Egyetlen módja lett volna talán korában tartani benne ezt az ösztönzést: ha alárendelt poszton marad, egy erős kormány szolgálatában. Brumaire 18 éppen az ellenkezőjét hozta...

Még rosszabb szemmel nézte a pénzembereket. Láthatólag nem minden vagyona haragudott, hanem csak az ingó vagyona, pontosan arra, amely megteremtette a burzsoáziát. Először is azért, mert nagyon nehéz megfogni, amikor meg akarják adóztatni, vagy amikor el akarják kobozni. Ezenkívül pillanatról pillanatra szüli az új személyiségeket, akik büszkék arra, hogy mindent csak saját maguknak köszönhetnek, s emiatt különösen féltékenyek függetlenségükre, s így hajlamosak arra, hogy széttörjék azokat a társadalmi kereteket, amelyeket Bonaparte oly nagy gonddal igyekezett kiépíteni. Az örökös konzul, aki a trón lépcsőit ácsolta, természetes módon a monarchikus társadalmakra vetette a szemét. Ezekben az uralkodó a földbirtokos arisztokráciára támaszkodott, mert cserében a parasztokat jobbagysorban tarthatta. Ez az eszmény nem volt megvalósítható, s ebben az időben Bonaparte még a nemesség visszaállítására sem gondolt; de még a nemzeti érdeknél is nagyobb mértékben ez a rokonszenv késztette arra, hogy kibéküljön az ellenforradalommal.

Nem létezik olyan ésszerű magyarázat – a régi birodalmi múltak visszaállításának intellektuális vágya sem –, amely Napóleon külpolitikáját egységes egészzé foglalná össze; egyidejűleg követett több olyan célt, amelyek, legalább is az adott pillanatban, ellentmondottak egymásnak. *Végül a „becsvágyhoz” kell visszakanyarodni. Ahogy távolodunk tőle, a zsenijén kívül – amit ellenfelei is elismertek – a kép kitisztul, és a titokról lehull a fátyol: láthatóvá válik a kockázat hősiessz vonzása, az álom leküzdhetetlen csábítása, a vérmérséklet ellenállhatatlan hajtóereje.*

A bibliai Isten nem azért teremtette a tengereket, hogy azok angolok legyenek (s ma az óceánokat, hogy azok amerikaiak legyenek).

Hegel az ablakon át látta, amint Napóleon a csata után (a poroszok ellen 1806-ban) fehér lován bevonul Jénába, és aznap írta Schellingnek: „...ma láttam a világszellemet”.

„Ön Róma pápája – mondta VII. Piusnak az új római eszme szellemében –, de én vagyok a császára”. (Utalva Nagy Károlyra, akit ugyan a pápa koronázott meg, de aki a pápa világi birtokát csak mint birodalma szerves részét ismerte el.)

Mindent összevéve a császár a dolgok kormányzása terén kevésbé mutatkozott despotának, mint a személyek kormányzásában, s ami a gazdasági életet illeti, etatizmusát eltúlozzák. Másrészt, még ha sok újat nem hozott is, sikerrel egyeztetett össze nagyon különböző indítékokat és érdekeket.

!!1812-ben Moszkvában írta alá a Théâtre Français megszervezéséről gondoskodó rendeletet!!

Azt megtehetette, hogy elaltassa és megnyomorítsa a szellemi életet, de uralma alá nem hajthatta. A francia gondolkodás két pólusa változatlanul a Hagymány és a Forradalom maradt.

Napóleon császár, a római birodalomra hivatkozva, s azzal, hogy megtagadta Sándor orosz cártól Konstantinápolyt és ezzel a „világuralmat”, megmutatta világosan, hogy vérmérsékletéből fakadó energiája és annak pszichológiai kifejezése, a hatalom akarása, miféle mélyen rejlő egységes eszme megvalósításán munkálkodik: egész cselekvésének mintegy spontán célja az volt, hogy visszaállítsa a nyugati világ politikai egységét, és egyben megújítsa a nyugat egész civilizációját. Kézzelfoghatóan bizonyítja ezt az a módszeres erőfeszítés, amellyel megfiatalítani igyekezett a kontinens közigazgatási és társadalmi szervezetét: ahhoz, hogy Angliával szembeszállhasson, igazán nem lett volna szükség arra, hogy rákényszerítse Európára a polgári törvénykönyvet. Az események tarka áradata mögött ott rejlik az a lassanként tudatossá váló szándéka, hogy restauráljon egy *orbis romanust*.

Egyrészt megmaradni a forradalom katonájának, másrészt dinasztiára törekedni, ez összeegyeztethetetlen. Ám neveltetése, pályafutása és a hódító politikájából fakadó szükségyszerűségek lehetetlenné tették, hogy kibújjon annak a fejlődésnek a szorításából, amely világszerte az arisztokrácia bukása és a burzsoázia felülkerekedése irányába hat. Bármint legyen is, zsenije csak gyorsította ezt a folyamatot. Életművének egyik kitörölhetetlen vonása, hogy mindenütt, ahol seregei diadalmaskodtak, elvonulása után olyan lett a világ, mintha augusztus 4-ének éjszakája játszódott volna le. (Aug. 4. éjszakáján az Alkotmányozó Nemzetgyűlés a népmozgalom lecsendesítésére – l. Bastille júl. 14. – eltörölte a régi társadalmi és politikai rendszert; megszüntette a kiváltságokat, a földesúri jogokat, a papi tizedet, a hivatalok megvásárolhatóságát, majd az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatával – aug. 26. – lefektette az új

rend alapjait.) Még júniusban adta közre röpiratát Sieyès abbé, az a forradalom ideológiája: Mi a harmadik rend?

A zsidókat érintő intézkedéseiről e korban:

Amszterdamban – Hollandiának Napóleon 1801-ben, 1805ben és 1806-ban adott alkotmányt – 1796-ban állampolgárrá nyilvánították a zsidókat; ennek ellenére csak 1809-ben törölték el az általuk fizetett különleges adót.

A frankfurti nagyhercegségben 1807-ben engedélyezték a zsidóknak, hogy földtulajdonos legyen, és bizonyos iparokat űzzenek, de továbbra is külön negyedben kellett lakniuk, adóközösséget képeztek, és nem rendelkeztek a városi polgár jogaival. Frankfurtban, ahol sokan voltak és gazdagok, 1811-ben sikerült megváltaniuk az adóközösséget, 1812-ben pedig kivívták a polgárjogot. 1813-ban a fuldaiak és az aschaffenburgiak szintén kiszabadultak az adóközösségből. Az emancipációt nyilván siettetették azok a pénzügyi szolgáltatások, amelyeket a zsidó bankok tettek a nagyhercegnek, különösen a Rothschildok. Anselm Rothschild és Oppenheimer Frankfurtban tagja lett az elektori kollégiumnak, Börnét pedig titkárrá nevezték ki a rendőrség főigazgatóságán.

Württembergben csak a vallási türelem valósult meg a Francia Császárság jogaiból. Az 1806. október 15-i ediktum elismerte az összes keresztény felekezetet. A zsidóknak megengedték, hogy földet birtokoljanak, és valamilyen mesterséget űzzenek.

(Lengyelországban) Kiváló fegyvert adott az egyház kezébe (Napóleon ellen) a zsidókérdés, amely egyben társadalmi kérdés is volt. Az új alkotmány nem tett kivételt, következésképpen ugyanazokat a jogokat biztosította a zsidóknak, mint a keresztényeknek. Ez akkora felzúdulást keltett, hogy 1809-ben 10 évre megvonták tőlük a politikai jogokat, és ez alól csak a nagyherceg tehetett személyes kivételt azokkal, akik megfizettek egy bizonyos összeget; 1808-ban megtiltották, hogy engedély nélkül földet vásároljanak, 1812-ben pedig, hogy földet vegyenek bérbe kincstári birtokon, és hogy italt mérjenek; sőt,

szaporodásuk korlátozása végett még a házasodás külön engedélyhez kötését is érvényben tartották. El kell ismerni, hogy a zsidók a maguk részéről nem törekedtek nagy hévvel az asszimilációra. 1812-ben, állítólag saját kérésükre, bizonyos összeg megfizetése ellenében felmentették őket a katonai szolgálat alól.

A napóleoni törvénykönyv nyíltan világi is volt, egy kalap alá vette az összes felekezetet, bevezette a polgári anyakönyvvezetést és válást, felszabadította a zsidókat, védelmezte a szabadkőműveseket, és ezzel maga ellen hangolta a papokat. (Illíriában, Oroszországban, Lengyelországban az ortodox papok az Antikrisztust látták Napóleonban.)

1813-ban a font árfolyama igen alacsonyan mozgott és ez nehézséget okozott. Az Angol Banknak 14 millió font sterlinget kellett leemelnie aranykészletéből a Spanyolországban Napóleon ellen harcoló Wellington ellátására. Ismét a Rothschildok siettek Anglia segítségére; Hollandiában Nathan, Párizsban James, valamint frankfurti fivérei lecsapolták a francia fémpénzt, és küldeményeik jóvoltából a francia területre behatoló Wellington készpénzben tudott fizetni. 1814-ben ezenkívül közvetítőként szolgáltak a megígért segélyeknek a szövetségesekhez való eljuttatásában, amiért is Ausztria császára 1817-ben nemességet adományozott a frankfurti Rothschildoknak. Mostantól Anglia, bár nem volt elég katonája, csengő érvekkkel rendelkezett akaratához.

A Vesztfáliai Királyságban 1811. dec. 9-én hatályba lépett a polgári törvénykönyv. Kártalanítás nélkül elsöpörték a feudális földbirtoklást s a hozzá kapcsolódó örökösödési jogot, a jobbágyságot, a személyi jogokat, a főurak tiszteletbeli előjogait, a hídvámokat, a földesúri haszontárgyak kötelező használatát, a halászati és vadászati jogokat. Ugyanezt tették a Berg hercegségben, a Rajnai Konföderáció többi államában.

A polgári törvénykönyvhöz Napóleon annyira ragaszkodott, hogy a kontinens pacifikálása után megtette volna az intézkedéseket annak egyetemes és teljes alkalmazására. A politikai egységet tudatosan igyekezett kiegészíteni azzal a közigazgatási és társadalmi egységgel, amelynek az új európai civilizáció keretévé kellett válnia. S hiába volt ellenforradalmi reakció, N. bukás után, a XIX. század folyamán ez a civilizáció csakúgyan létre is jött, de sokkal lassabban, sokkal nagyobb zűrzavarok közepette, és sokkal jobban deformálódva, mint ha N. marad uralmon. Az alapelvek nagyrészt összhangban álltak 1789 eszméivel, s így erre a civilizációra rányomta a bélyegét Franciaország.

Minden kétséget kizárólag az volt az elképzelése, hogy Párizs ne csak politikai főváros legyen, hanem az európai birodalom szellemi, művészi, nagyvilági fővárosává váljék. A világ múzeumává igyekezett tenni Párizst, ide hordta a meghódított országokból elszállított remekműveket. Az egyetemes kultúrának ebben a koncepciójában ott sejlett a XIX. sz. eszménye, amely egyben a római hagyományt is felidézte, és katolikus inspirációkból is táplálkozott.

Napóleon első ízben írta be Itália nevét a politikai földrajzba, feltámasztotta Illíria nevét, és hivatalos nyelv rangjára emelte a szlovént és a horvátot. Kormányzási rendszerével és politikájával nagymértékben kedvezett a nemzetek fejlődésének (!). (L. Németország, Észak-Balkán, Olaszország. – amelyet egyébként 2. fiának szánt dinasztikus terveiben)

Ami Franciaországot illeti, tisztában volt vele, hogy a *hazafiság* a közösségben látja a nemzet hosszú távra szóló érdekeinek letéteményesét, s emellett méltóságot kölcsönöz a közösségnek vezérével szemben, bármily népszerű is legyen az, végül pedig türelmetlenné teszi a nemzetet az önző zsarnoksággal szemben, úgyhogy a hazafiság egy szép napon veszélybe sodorhatja személyes hatalmát. Mindent el is követett annak érdekében, hogy a hazafiságot a „becsülettel”, az ő személye és dinasztíája iránti egyéni odaadással cserélje fel.

Olyan kormányzási módszert dolgozott ki, és olyan társadalmat teremtett, amelyben az egyének erőinek forradalmi felszabadítása elkeveredett a felvilágosult abszolutizmus hagyományával, a régi rendszer hagyományaiból táplálkozó társadalmi hierarchia visszaállításával, az új legitimitás megteremtésével. A dinasztiák és a régi arisztokrácia nem voltak hajlandók beletörődni abba, hogy kiforgassák őket hatalmukból és javaikból, a burzsoázia szabadságot követelt, a nemzetek szembeszegültek a világmonarchiával. Másrészt pedig a szellemi élet megőrizte autonómiáját. Végül a kapitalizmus fejlődött a maga útján, s a dolog tendenciáját tekintve több oldalról is ellene hatott a napóleoni vállalkozásnak.

A XVIII. sz. folyamán Németországban az irodalomban és az egyetemeken kifejlődött a kulturális nacionalizmus: a klasszikus civilizációt most francia termékek tekintették, amely alárendelt szerepre kárhoztatja őket. A német romantikusok koronázták meg ezt a filozófiát azzal, hogy a Volksgeist-tel ruházták fel a nemzeteket, amelynek legfontosabb kifejezője a nyelv. Az olaszok egy része, anélkül, hogy szembefordult volna Franciaországgal, az olasz nyelvi és irodalmi autonómia kérdésében hajthatatlanok.

A Habsburg-birodalom területén Magyarország hajthatatlanul követeli, hogy a magyart hivatalos nyelvé nyilvánítsák. Magyarországon, Lengyelországban, Spanyolországban, Portugáliában a kulturális nacionalizmus természetes módon integrálódott a politikai nacionalizmussal. A kulturális hazafiságnak politikai hazafisággá való átalakulása ez a folyamat, s a forradalom ehhez hozzájárult azzal, hogy meghirdette a nemzeti szuverenitás elvét.

A hazafiság politikai erővé csak nagyon is realiztikus indítékoktól válhat.

Jeromos testvére írta Napóleonnak a Nagy Hadsereg által megszállt Lengyelországból, 1811-ben, az orosz támadásra való felkészülés idején, mikor a megszállás már kimerítette a lengyeleket:

„Félelmetes a népek kétségbeesése, amelyeknek nincs már veszteni valójuk, mert mindent elvettek tőlük. A népeket nem érdeklik a nagy politikai kombinációk; csak azt a rosszat érzik, ami jelenleg rájuk nehezedik.”

A felvilágosult abszolutizmus az a rend, amely a népeket a megkérdésük nélkül akarja boldogítani.

Mivel a tőkés termelés célja a profit, ez Napóleon politikai és katonai eszméitől teljesen idegen erőt jelentett.

1814 tavasza:

Amikor 1814 elején már Franciaország területén folyt a harc, N. ellentámadásba indult:

– jan. 25-én hagyta el Párizst, s Józsefre, mint helytartóra bízta feleségét és fiát, akit soha többé nem látott. Ekkor mindössze 60 000 katonája volt – ragyogó manővereket végzett még tavasszal, de állandó visszavonulásban:

– márc. 29-én Mária Lujza elhagyja Párizst

– márc. 30-én két utolsó tábornoka kapitulál

– márc. 31-én Napóleon Fontainebleau-ba érkezik – ekkorra mindenki elárulja. A szövetségesek felszólítják a párizsiakat, nyilatkozzanak, milyen kormányt kérnének. Az uralkodók este Talleyrand-nál (!) leszögezik: nem tárgyalnak Napóleonnal, ideiglenes kormányt állítanak fel, Talleyrand a feje.

– ápr. 2-án a szenátus megfosztja trónjától a császárt, ápr. 6-án meghívják XVIII. Lajost a trónra.

– ápr. 4-én Napóleon enged a marsalloknak, akik közölték Napóleonnal, hogy nem követik tovább, és követelik, hogy mondjon le fia javára.

– ápr. 6-án Fontainebleau is védtelenné válik újabb árulás miatt, és a cár azt követeli, hogy Napóleon minden további nélkül mondjon le. Ez be is következik.

– ápr. 11-i fontainebleau-i szerződés rendezte N. sorsát: birtoka Elba, Mária Lujza és fia kapja Parmát.

– ápr. 20-án elbúcsúzott csapataitól – amelyek egyedül maradtak hozzá hűségesek mindvégig.

Összegzés:

„A romantikusoknak igazuk van, csak műveltségében, intellektusának formáiban volt klasszikus. Cselekvésének rugója a képzelőerő volt, a vérmérséklet legyőzhetetlen lendülete. Ez a titka varázsának, amelyet mindörökre gyakorolni fog az egyénekre. Az embereket, ha csak ifjúságuk tűnékeny és zavaros hevében is, de mindig meg fogják kísérteni a hatalom romantikus álmái. Mindig akadnak, akik, mint Barrès hősei, rajongva zarándokolnak el a Sírhoz.” – összegzi érzelmeit az író.

ZÁRSZÓ HELYETT

Mekkora a lépték?

Kedves Viktor! (2011. február 12.)

Történelmünk léptékével is ritkán adódó lehetőség előtt áll Magyarország: békés körülmények között, hosszú távra fogalmazhatja meg, és valósíthatja meg nemzeti érdekeit. Olyan kihívás és esély ez, amelynek eleget tenni férfias felelősség, és a hazafiság próbaköve.

Hatalmas lépések vannak folyamatban máris, amelyek átalakíthatják a „kapari kurta” elvére szabott XX. századi nemzeti és sokszor személyessé, egyénivé is vált örökséget. Egyben azonban NE hibázzunk. Az erkölcsi, a közösségi eredményre épülő megújulás nem történik meg akkor, ha KEZDETTŐL – és nem csupán egy későbbi

fázisban – nem jár együtt ugyanilyen hatalmas szellemi, kulturális felemelkedéssel. Nem csupán megújulásról beszélek. Szellemi, kulturális adottságaink, ilyen irányú társadalmi létünk teljesen új, a XIX–XX. századi kötöttségeket levető, azt messze meghaladó új dimenziójáról van szó. Még a minden szempontból élenjáró új alkotmányozás sem lehet sikeres, ha nem jár együtt a nemzeti kultúra felemelésével.

Történelmünk a bizonyíték arra, milyen erővel volt képes lépni a társadalom, a politika, a honvédelem, a szabadságharc, a függetlenség és önállóság eszméje, ha előtte különféle okok miatt kibontotta, kibonthatta, kibontani kényszerült zászlaját a nemzeti kultúra.

Mátyás király a fénykor, s nem is vitás, milyen szerepet játszott ebben a kultúra. Tévedés azt hinni, hogy az olasz reneszánsz importja volt ez. Mátyás tudatos honépítésének a legátfogóbb lépése volt, amihez csak a fekete sereg által teremtett védelmi képesség és az állam szervező képességét megteremtő új adórendszer fogható.

A török dúlás másfél évszázadának bénító, ázsiai horda hatása alól a végvári regösök, lantosok, majd nyomukban Bornemissza, Balassi, az egész ekkor feltámadó erdélyi oktatás és művelés mutatta meg a kiutat. Felmutatták az eszmét első hullámban a Zrínyieknek, főleg a költőnek, hadvezérnek, majd az egész dicsőséges Rákóczi-szabadságharcnak, amely csak a szellem, a lélek erejével vállalhatta az eleve lehetetlent (és amelyért éppen ezekben az években, a 300. évforduló évtizedében még csak egy hatalmas nagy sós könnyet sem hullajtott a magyar állam).

A Habsburg-gyarmatosítás ugyancsak másfél évszázada ellen először a vers, a magyar nyelv, majd a próza, a nemzeti zene, ennek nyomán a népi kultúra erejének felismerése, majd az építészet, a szobrászat, a festészet vetette be elpusztíthatatlan fegyverét. A Himnusz, a Szózat megelőzte a reformkor kibontakozását, és messze előtte jár a forradalomnak és a szabadságharcnak. Még akart volna-e tanulni magyarul értekezni Széchenyi, Berzsenyi, Batsányi nélkül – hogy kortársainak művész hadosztályait már ne is említsük?

A megcsönkített Magyarország és az árvává tett Erdély életének nagyjai nem miniszterekben keresendőek (ha igen, akkor – Bethlen Istvánon túl – éppen Klebelsberg Kunóban), hanem Bartókban, Kodályban, Babitsban, József Attilában, Krúdyban, Kós Károlyban és az Erdélyi Szépmíves Céhben: Áprily Lajos, Dsida Jenő, Tamási Áron és százak, ezredek, a kultúra ötesillagos tábornokai.

S 1956 bénultsága után mi mert újraszületni? Végtelen hosszú a sor az irodalomban, a filmművészetben, a szobrászok és építészek kifejezésében, a népi kultúra titkos feltámadásában, az Erdély felé vándorló hátizsákok százezreiben.

A most megadatott – elismerem: kivívott – lehetőség ugyanekkora mérföldkő. Ha az újonnan felépítendő nemzeti és egyben eleve európai magyar állam vissza akarja állítani népe, nemzete történelmi felelősségét a Kárpát-medencében élő magyarság erkölcsi, anyagi állapotáért és jövőjéért, maga mellett kell tartania a nemzeti közerkölcs fő erőit. Semmiképpen sem akadályozhatja, marginalizálhatja annak hatását. S mivel ezek az erők a második világháború óta folyamatosan kisebbségre kárhoztattak, háttérbe szorítottak, mucsainak deklaráltattak, ki kell mondani azt is: az új államnak meg kell találnia saját eszközeit ezen erők szellemi hatásának kibontására (l. erről egy korábbi leveletem, melyet most tisztelettel mellékelek).

Melyek ezek az erők? Egyrészt az élenjáró, a nemzeti kultúrát alkotó, a nemzet lelki igényeit és adottságait a politikánál sokkal korábban észlelő, érzékelő és kifejező művészek sok ezres tábora. Ma egymástól függetlenül, egyben egymástól elszakítva, következésképpen gyakran egymás rovására, vagy legalábbis közös erejüktől és képviselüktől megfosztva várják a csodát. Ami nem jön el. Másrészt – és erről gyakran megfélekedünk – a nemzeti kulturális közerkölcs sokszázezres tábora: tanárok, orvosok, közművelők, a népi kultúra őrzői, közszolgálati megszállottak.

Hiszem, hogy 1998-2002-es kormányzása alatt is el akart jutni a Fidesz ahhoz, hogy velük szövetségben kormányozzon. Nem sikerült. Tapasztalatlansága, tévedései akadályozták ebben, s a Fidesz akkori bukásában szerepet játszott ez a tévedése is. Most nincs ilyen megosztottság. Mindent megtehet, ha és ami ered belőle. S minden az ő felelőssége is.

Magyar kultúra, művészet, alázattal és megalázva

Kedves Viktor! (2008. november 17.)

Egy fontos kérdés mindig kimaradt a leveleimből, mert látszólag nem izgalmas, nem harci kérdés.

Ez pedig a magyar kultúra, művészetek helye, megbecsülése, a FIDESZ viszonya hozzá. A magyar nemzeti kultúra széles értelemben nemcsak az elit művészet, még csak nem is a népművészet hozzáadása, hanem a legszélesebb értelmiségi rétegek műveltségi állapota, és az, amit ebből tovább tudnak adni: így annak része a pedagógusok, a nép- és közművelők nagyon széles köre, és ide számítom – műveltségük és emberi kapcsolatuk jellege miatt – az orvosi társadalmat is.

E több százezer főt számláló réteg a nemzeti hagyományok ápolásának fő ereje, a nemzeti kérdést elsősorban képviselő FIDESZ potenciális támasza. Aki ezt elhanyagolja, nem alkothat nemzeti kultúrát. A felső szintjén persze inkább csak az látszik, hogyan él, alkot, viselkedik az elit művészet. Ez sem mellékes, mert a média világban a napi haremezőn nem az van, ami van, hanem ami van-nak látszik.

Igazságtalan úgy felosztani a magyar művészek, a művészet világát, hogy van az egyik oldal – a nemzeti hagyományok talaján, durva és buta leegyszerűsítéssel: népi tábor –, és van a másik oldal, az „urbánus”. Az utóbbi ugyanis a nemzeti kultúra egészében nem a másik fél, nem a dolgok és az igazságok fele, hanem csak egy töredék, színfolt. Az alkotó erőiben, a nemzet kultúrájában, magában az embereket elérő és rájuk ható alkotásokban ez utóbbi nagyjából akkora erőt képvisel, mint amekkorát követői képviselnek létszámukkal a magyar társadalom egészén belül: a magyar nemzet egészén belül, azaz a világban élő teljes magyarság alkotó erejére vetítve. Nem érdemes százalékosan meghatározni ezt, nem is lehet, mindenesetre legyünk nagyvonalúak, és mondjuk azt plasztikusan, hogy ez a „másik tábor”, az „urbánus” sajátos művészi erejénél és alkotó hatásánál fogva a magyar művészi társadalom huszadát, tizedét adja, teszi ki.

Ja, hogy a hatalomban, a költségvetés forrásainak megszerzésében, az „osztzkodásban”, a nyugati pénzügyi, szellemi kapcsolatok monopolizálásában tényleg ők a másik – matematikai – fél, sőt, több mint fél?! Ja, hát persze, éppen itt a lényeg. Éppen ez fáj idestova kétharmad százada a nemzeti kultúra szűkösre szabott világának. Ez nem más, mint monopolisták helyzete a kultúrában is – s persze a kultúrát továbbító médiában, amely „eldönti”, hogy ki kell neki, ki az „érték” (az ő értéke), eldönti, hogy kit dönt le, s kit emel fel, akár a semmit is a semmiből, fel, a kizárólagos égbe. Ahova a fantáziátlan „népi” szem már nem is lát.

A hatalom nem tizedrész, nem huszad náluk – a hatalom az övéké az irányításban, s eldöntik, milyen mértékben osztják meg. Az osztásból legfeljebb a nemzeti kultúra elitjének csúcsa részesül, a nagyon széles értelemben vett nemzeti értelmiség egyáltalán nem, mintha nem is volna.

Kormányzásának 4 éve alatt a FIDESZ nem tudott ezen változtatni, annak ellenére sem, hogy 1998-as kormányra kerülésének legfőbb szellemi erői éppen a nemzeti elit legjobbjai voltak, mögöttük pedig ott állt a százezres értelmiség, mint szimpatizáns, mint választó, mint lelkes és hű hívek. S csalódtak, s visszahúzódtak. Aztán a polgári körök szerveződésekor még egyszer megmutatták erejüket, mely a végén a semmibe enyészett e tekintetben.

A FIDESZ adósa a nemzeti értelmiségnek, a kultúra és az elit művészet világának. Még csak kapott tőle, még nem adott. S tudom, hogy személy szerint Te – jóvágású magyar emberként – nem szeretsz adós lenni.

Makovecz, Sára, Csoóri, Finta, Szokolay, Kő, Melocco, Jókai, Cantemus, Kobzos Kiss, Kubik, Győrfi, Kallós, Szentegyházi Gyermekfilharmónia, Böjte Csaba, Kozma Imre, Liszt Ferenc Kamarazenekar, Nyisztor Ilonka, Tamási Áron Színház, Gracza Lajos, Farkas Árpád, Szörényi Levente, Gál Sándor, Jánosi zenekar, Vári Fábrián László, Kocsis Zoltán... nincs belőlük elég. De ők azért mégis vannak, és utódaik is vannak. Talán vannak?! – de nem engedi látszani őket a kor. Fél a fele. Fél ez a fele, mert cser-

benhagyják, hagyjátok rendre, miközben a másik oldal kis tortaszeletét értő kezek mindig hatalmasra dagasztják. Ha cinikus volnék, azt mondanám – s vannak, akik így is tesznek –, hogy érdemes oda tartozni. Ott tudnak adni is. No, nem a sajátjukból, azt azért nem, hanem abból, amit közös, kitűnően összehangolt erővel kivesznek a magyar állami, és a magyar államnak járó európai kasszákból. Kiveszik, és önzetlenül szétosztják egymás között. Bevallom, ez még mindig szimpatikusabb, mint amikor „nemzeti-konzervatív” jelszó alatt tehetségtelen pitik, kis zsugori „gyűjtőgetők” csak azért vesznek ki – ha és amikor tehetik –, hogy megtartsák maguknak, talán néhány fős érdekközösségüknek. Adni tudni kell, ha (vissza)kapni akarsz – ezt a liberális-urbánus gépezet összességében jól tudja, begyakorlottan teljesíti.

A FIDESZ adós a nemzeti kultúrának. Úgy tekint legjobbjaira, mint akiknek az a dolga, hogy támogassák a FIDESZ-t, hisz „érdekeik egybeesnek”. Nem az a dolga... A dolga a maga művészete, az alkotás, s akkor is a nemzetét szolgálja ezzel, mégpedig örökérvényűen, ha ki sem ejti a FIDESZ nevét, a politikát pedig megveti. De a magyar művész nem ilyen ráadásul. Szövetséget keres(ne), hű marad(na), szolgál(na) a népe javára. Becsülete, azaz megbecsültsége azonban semmi. Játékszer, hivatkozás, és persze aki a tűzhöz közel áll, annak jut díj, érem, kitüntetés, színpad, egy kevés... Itt is nagyon vigyázva arra, „nehogy aránytalanság legyen, s megsértsük a másik oldalt, érzékenységét”.

Arányokat az aránytalanságok helyett, igazságot a lenyúlás helyett, érdemnek érdemet! S hogy ezt ki dönti el? Nos, ez tényleg nagy és fontos kérdés. De bízzuk rá a józan sorsra – HA, de csak akkor, HA a nemzeti kultúra, az elit, és a tágas, a határon belüli és a határon túli, saját erejéhez, alkotásaihoz, létszámához, múltjához és jövőjéhez képest, szemmel is jól láthatóan, erejéhez méltóan van jelen a kultúrát, a társadalmat irányító szférákban: ahol dönthet, s nem róla döntenek, ahol nem fele, nem negyede, nem bérence és nem bértollnoka senkinek, hanem ahol ő a magyar kultúra és művészet, egység és önállóság abban, ahogyan magyar alkotó. Nem ép az a hatalmi struktúra, amely nem hozza helyzetbe – döntő, a folyamatokat eldöntő erővel – a saját szellemi-alkotó bázisát a nemzet léptékében.

2007-ben, az Árpád és fiai szoborcsoport avatása alkalmával A Magyar Művészetért Szoborkertjében Szörényi Levente átveszi az Őseink kicsinyített, bronz mását az alkotótól, Györfi Sándortól.

2009-ben Csíksomlyó örök szellemének szeretetével ad át Mátyás király-díjat Arthur atyának az alapító: Gubcsi Lajos.

A titok része (2004. 11. 12.)

Levél Makovecz Imrének: válasz egy kérdésre (– Lajos, honnan van minderre mindig ennyi pénzed A Magyar Művészetértben?)

Imrém! Honnan van ennyi...? A nagy titkot kérdezed? A titok egyik része a nagymamám és a nagyapám, s nyomukban anyám titka (apám soha nem volt kíváncsi erre a "titokra", nagy ívben tett a pénzre, s főleg azokra, akik éhesek rá – meg is halt korán).

A TITOK-nak ezt a „nagymamai” részét elmeséltem már Neked: az ezredik hullámban is legyen 20 filléred, de az mindig ott legyen, az 1001.-ben is. Mert egyszer odatetted.

A TITOK másik része: mindig Te tedd oda, a saját erődből, ha független és igazságos akarsz maradni. A mástól kapott pénz nem értékes.

És ez a mondat vezet el magához a Praktikus Titokhoz, tehát a valóságos válaszhoz arra a kérdésre, hogy „honnan van neked ennyi...”, meg hogy „mindig...” Tudod Magad is, engem sokan ismernek. Ezek közül a legtöbben megbíznak bennem. (A csaholókról egy szót se.)

Közülük sokan kérnek segítséget, megértést, támogatást, számítanak rám. Mindig meg is kapják. Közülük mindig elég soknak magától eszébe jut – még többnek persze nem, legalábbis nem pénzbeli formában –, hogy a dolgoknak ára van. Én azonban soha nem fogadnék el pénzt ilyesmiért. Akkor se fogadom el, ha adják. Ilyenkor ez a pénz máshová megy, mások szép céljait szolgálja.

Mindkettőre van konkrét példa:

- Amikor másokhoz megy a pénz: 2004 februárban megkérdezted, tudom-e segíteni a Magyar Művészeti Akadémiát, mert pénzügyileg éppen végnapjait éli. Persze, hogy nem tudtam. Ott van nekem A Magyar Művészetért. De az látszott, hogy az Akadémiánál most éppen gyötrő hiány van. És így már tudtam. Tudtam, hogy éppen annyi pénz vándorol felém, az én privát kasszámba, mint amit Te szóba hoztál. Átutaltam.

- A Magyar Művészetért 1996-97-re meghalt; hogy ebbe haltam-e bele én is majdnem, vagy fordítva: az én haldoklásom vitte-e majdnem magával a sírba? – ez most mellékes. Mire azonban feltámadtam, és ismét lendületbe jöttem, kerestem egy cégnél egy kosár pénzt jutalékként. Én azonban jutalékot soha se vettem fel, ma se: azt mondtam tehát, hogy ott hagyom a jutalékomat, ha azt átutalja, beteszi A Magyar Művészetért-be, és még ugyanannyit tesz hozzá a maga nevében. Meghökken, elképedt, és átutalta. Azóta, már 8 éve, ő az egyik támaszom a díjban. Most már a saját pénzéből.

És mivel én általában így tudok segíteni dolgokon, holott nekem magamnak nem volna rá elegendő pénzem, az emberekben kialakul a kérdés: honnan van ennek a kurva Gubesinak ennyi pénze. Milliárdos!

Ugyan már... Ím, a válasz fent, a nagymamámról, a Te nagymamádról...

Egyébként van egy további titok is: én is, kis családom is nagyon szerényen élünk, ami a mindennapi kiadásokat illeti (ez is egy nagyszülői titok, anyai átadással). Ezért nálunk mindig elegendően sok pénz van. Olyan sok, hogy számolatlanul fordíthatom az általam szeretett közcélra.

De ezeket Te is tudod, Imrém! Barátod Lajos

Szent István-díjat kapott Makovecz Imre 2011. szeptember 18-án. Közlöm egy 10 évvel ezelőtt neki írt levelemet, mert nála ma igaz, ami tegnap igaz volt, s holnap is az lesz.

„Makovecz Imrének levél (2001. 08. 28.)

Drága Imre! Engedd meg, hogy szívből – nos, most itt egy lista következik, tehát: szívből:

Köszönjem, hogy élén állsz annak a reménynek, amit úgy hívnak, hogy jó, nagyon jó magyarnak lenni; ez nem is remény, ez tény.

Köszönjem, hogy volt bátorságod ehhez; s volt eszed, szíved hozzá. Nem adják ingyen ezt a csúcsot. Én tudom, láttam, mibe került ez Neked – és azt hiszem, nem az egyéni ambícióid tették lehetővé, hogy kibírd, hanem valami olyasmi, amit nekem egyszer – látva önrombolásomat – dühösen kifakadva így fogalmaztál meg: «nem a tiéd az életed, azt te kaptad – az egyetlen dolog, ami nem a tiéd, felelsz érte!» Rólad azt hiszem, hogy Te meg tudod, hogy ami vagy, az azoké, akik keresik a reményt ahhoz, hogy ők is büszke és okos magyarnak tartásák magukat. Hogy tarthassák...

Köszöntsem barátságunkat, melyre e miatt is vagyok büszke, ujjongok, ha Téged valami újabb közmegebecsülés ér. Sokak, sokunk győzelmének tekintem.

Köszöntöm a tölgyet, mely kimondatlanul is a szimbólumod. Lehetne szikla is, dió, tenger, a Tisza, a szik. Mindegy. Vannak, akik haragszanak Rád. Az arcukba nézek, inkább csak az arcukra, és elmosolyodok. Az előbb soroltam a szimbolikus tartalmú szavakat. Róluk is eszembe jut egy, a romlott epe. Amúgy persze ne becsüljük le, nagyon tud fájni.

Haragszanak Rád – írom –, s mindig a haragosok a hangosak. Ricsajoznak, lihegnek mert e nélkül nincsenek is, ez létük bizonyítéka, másra nem futotta. De azt

azért tudnod kell, milyen nagyúr az öreg Idő és az öreg Igazság – amit Te hiszel és mondasz, azt idestova másfél évtizede nagyon sokan meghallják, elraktározzák, az az ő Igazságuk lesz – és az ő Idejük is lesz, legalábbis így remélik. S most éppen így is van valamennyire... ne becsüljük le, hogy mennyivel tisztább és egyszerűbb ma magyarnak lenni, mint akáresak 3-4 éve, vagy 30-40 éven át. Nem kell félni.

Köszönjük, hogy kitartasz. Kellenek kemény arcok, kemény jellemek, kemény szavak, kemény igazságok. Azokat nem képviselheti bárki.

S végül: köszönöm barátságodat, mely elkísér immár 18 éve. Soha nem akartam pi-henni a hűvösben, de tudtam, hogy tudsz rólam a nehéz időkben is. Mostanra tényleg rendben minden – azt hiszem, jobb vagyok, mint jó koromban: mindent tudok abból az időből most is, csak sokkal több a türelmem és az eszem, ezért hatékonyabb és egyenesebb vagyok annál, mint amit reméltem, hogy lehetek. Az én életem A Magyar Művészetért sorsában látszik, most, 14 éve – és mindig majd. Barátod, Lajos”

Giuseppe Verdi:

... A messzi, nagy Dunának
mosolygó partján látott napvilágot,
hazájáért, Magyarországért harcolt
számos csatában, osztrák horda ellen
Nemes véreddel öntözéd e földet
ó Tüköry, hogy szép egységbe forrjon
az embereknek nagy, közös hazája.

(Tüköry Lajos 1830–60, meghalt csatában olasz földön.)

Makovecz Imre az égbe ment. Oda nézett, ott látott, oda vágyott mindig.

És ő az utolsó igaz magyar. Most aztán lehet majd készülődni, ki jön utána.

Kedvence volt az ég és a tölgy. Az ég, ahova eljutott, s a tölgy, aminek megmarad.

Imre, MINDIG VELÜNK LESZEL, velünk, aki A Magyar Művészetért közösségében élünk és meghalunk, mert Te voltál az éltető erőnk akkor is, ha nem beszéltünk róla.

Szeretünk Téged, mint apánkat, anyánkat, fiunkat és lányunkat,
mint saját magyarságunkat.

*Gubcsi Lajos,
A Magyar Művészetért Díj Kuratóriumának elnöke,
2011. szeptember 27-én*

A HIT VÁLASZÚTJA

AZ ÉG A LÉT
S A FÖLD CSAK ÁLOM?
MI MITŐL LESZ
ÖRÖK A VILÁGON?

